

ROJSTNI DAN NJ. VEL. KRALJA PETRA II.

je bil 6. septembra t. l., in sicer sedemnajsti rojstni dan. Od svojih sedemnajstih življenjskih let je naš kralj preživel enajst srečnih let pri svojih starših, šest težkih in napornih let po smrti svojega očeta kralja Aleksandra pa kot mladi kralj v napornem študiju in skrbnih pripravah za svoj visoki poklic. Sedaj loči mladega kralja le še eno leto od trenutka, ko bo prevzel kraljevsko oblast in ko mu bo naložena težka dolžnost in odgovornost vladarja naše domovine, velike kraljevine Jugoslavije.

Rojstni dan kralja Petra II. je bil po vsej državi velik jugoslovanski narodni praznik; saj je naš mladi kralj obenem simbol velikih spominov na kralja Zedinitelja, katerega mučeniška smrt je v duši jugoslovanskih narodov vzbudila plemenitejšo ljubezen za njegovega sina-kralja.

Mladi kralj je že kot prestolonaslednik odraščal pod nadzorstvom svojih roditeljev, se šolal in učil vsega, kar mora vsak mladi človek znati, poleg tega pa še mnogokaj drugega, kar bo kot kralj potreboval. Končal je osnovno in srednjo šolo, zadnje leto pa je njegovo učenje razširjeno na važne predmete iz visokošolskega študija in na vojaško izobrazbo.

Vojaški izobrazbi je posvečena največja skrb. Poleg teoretičnega šolanja iz vojaške zgodovine, taktike, utrjevanja, pravil službe, določil o

Kralj Peter II. ogleduje bojni tank

vojni disciplini, vojaškega kazenskega zakonika itd., prisostvuje mladi kralj često praktičnim vajam na prostem, obiskuje vse panoge vojske in razne edinice. Kralj je vrhovni poveljnik vojske, zato tudi njen prvi vojak.

Naš mladi kralj je po rasti že odrasel mladenič, visoke postave, pravilno razvit in zdrav. V svojem vedenju, mislih in čustvih in po svojem udeleževanju se ne čuti več dečka. V vsakem njegovem nastopu in dejanju se izraža osebnost kralja, ki se vedno bolj izpopolnjuje. Naš mladi kralj postaja dan za dnevom bolj upanje in ponos svoje družine in svojih narodov.

Naš mladi kralj Peter II. je vedno enakopraven član družbe ali na dvoru ali na planinah ali na morju. Pri delu, pri športu ali pri igri, vedno je dober tovariš in prijatelj brez kake oholosti.

Prihodnje leto bo naš mladi kralj postal polnoleten in bo prevzel kraljevsko oblast v svoje roke. On sam se zaveda odgovornosti, ki ga čaka in se v tej zavesti najbolje pripravlja za službo narodnega kralja. V naši državi še nikdar ni tako mlad vladar bil postavljen pred tako težke naloge in nikdar še ni naš kralj prevzel tako velike države pod svoje vodstvo. Tudi še noben kralj ni v tako težkih časih moral prevzemati svojih dolžnosti. Gotovo bodo vsi Jugoslovani v tem letu, do prihodnjega kraljevega rojstnega dne, združeni v skupni volji za ohranitev državne skupnosti, našli pota in sredstva olajšati svojemu mlademu kralju njegove težke dolžnosti za dobrobit in srečo močne in velike Jugoslavije.

SPOMENIK KRALJU ALEKSANDRU ZEDINITELJU

je bil 6. septembra letos odkrit v Ljubljani. Čeravno se po vsej Sloveniji postavljajo spomeniki blagopokojnemu kralju, vendar moramo smatrati proslavo odkritja ljubljanskega spomenika za našo splošno slovensko narodno zadevo, saj je za spomenik prispeval ves narod in so odkritju prisostvovali udeleženci iz vseh krajev Slovenije.

Ljubljanski Kongresni trg je bil že večkrat zbirališče pri naših velikih narodnih prireditvah in slovesnostih in kadar se naš narod zbira na tem trgu, hoče izraziti svoje hotenje in stremljenje na zelo svečan način. V petek, 6. septembra, se je narod zbral, da dvigne s spomenika kralja Aleksandra naše državne trobojnice in se z vso vero in ljubeznijo zazre kvišku v lepo in srečno bodočnost naše velike in močne kraljevine Jugoslavije. Slovenskemu narodu se je ta dan pridružil v njegovem slavlju tudi naš narodni vladar, Njegovo Vel. kralj Peter II., ki je s svojo roko odgrnil zavese s spomenika svojemu očetu.

Že navsezgodaj jutraj so se začele zgrinjati v Ljubljano neštete množice in se zbirati na Kongresnem trgu ter na posebej določenih zbirališčih. Prišle so kolone slovenskih fantov in Sokolov ter mnogoštevilne čete gasilcev in videli smo prvokrat zbrane pri skupni proslavi vse tri najmočnejše, najboljše in najlepše naše organizacije.

Njegovo Vel. kralj Peter II. je prišel na slavnost prvič v svoji novi uniformi letalskega podporočnika. Na svoj rojstni dan je naš kralj stopil v častniški zbor naše vojske. Vsa množica je mladega vladarja navdušeno pozdravljala. S kraljem so prišli knez namestnik Pavle in kneževič Aleksander, v njegovem spremstvu so pa bili predsednik senata in prosvetni minister dr. Anton Korošec ter mnogi odličniki.

Po pozdravnem govoru predsednika odbora za odkritje spomenika, ki je v svojem govoru povedal tudi, kako je do tega spomenika prišlo in v njem povelečeval vrline pok. kralja in njegove zasluge za našo državo in naš narod, je Njegovo Vel. kralj Peter II. snel s spomenika zavese-državne zastave. Ko so se začele državne zastave dvigati ob stebrih v višino, je vso množico na trgu zajelo velikansko navdušenje in začela je vzklikati kralju Petru II., pok. kralju Aleksandru, knezu namestniku Pavlu in državi. Kralj Peter II. je takoj prvi položil pred spomenik krasen venec, za njim pa je položil svoj venec knez namestnik Pavle. Potem so še položili vence minister vojske in mornarice in ban dr. Natlačen. Godba je zaigrala državno himno, častna četa pa je oddala tri častne strele v pozdrav.

Nato je župan mestne občine ljubljanske z lepim nagovorom prevzel pravkar odkrit spomenik v varstvo mestne občine. Med drugim je g. župan v svojem govoru povedal sledeče:

»Spoštljivo prevzemam ta spomenik Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja v last in varstvo mesta Ljubljane.

Ta spomenik, za katerega so v globoki hvaležnosti zbrali prispevke vsi Slovenci brez razlike, bo stal v osrčju našega mesta. Tako bo tudi spomin na modrega vladarja živel — ožarjen s spoštovanjem in ljubeznijo — v srcih vseh Slovencev v spomin na vladarja, ki je zedinitel vse tri bratske jugoslovanske narode v neločljivo državno edinstvo in jih tako duhovno za vedno povezal.«

Po svojem govoru je položil ljubljanski župan venec občine pred spomenik, za njim pa so položile vence neštete deputacije, med prvimi tudi Gasilska zajednica dravske banovine. Spomenik je bil skoro zasipan od vencev in šopkov, ki so bili pred njega položeni.

Slovenski gasilci so pri odkritju spomenika sodelovali v impozantnem številu 1200 uniformiranih članov. Iz zbirališča pred mestnim domom je korakala dolga povorka s 45 gasilskimi zastavami na čelu v strumnem redu na slavnostni prostor, od koder je po končanih slovesnostih zopet v vzornem redu odšla na zborna mesto.

Starešina zajednice dr. Kodre in tajnik Mežek sta položila lep venec pred spomenik

SLUŽBENE VESTI

Vesti starešinstva gasilske zveze

Iz seje starešinstva 23. VIII. 1940. — Pri seji so bili navzoči vsi člani starešinstva. — Administrativno in blagajniško poročilo je bilo odobreno.

Ministrstvo za telesno vzgojo naroda je odobrilo zvezi gospodariti v mesecih avgust—november po proračunskih dvanajstinah.

Glede oprostitev gasilskih vozil od vojaške službe je vojno ministrstvo sporočilo mnenje, da je oprostitev treba dovoliti. Zveza bo o tem obvestila vse zajednice, gasilske edinice naj pri pristojnih poveljstvih prosijo za oprostitev od vojaške službe za svoje gasilske avtomobile.

Gasilska zajednica dravske banovine je o priliki, ko je morala v konkretnem primeru o zadevi razpravljati, predložila zvezi, naj se izdajo navodila, da ne morejo biti več odlikovani oni, ki so prej kdaj zavrnilo odlikovanje. — Dejansko se že tako dela.

Od 13. do 16. julija t. l. je bil v Sarajevu izlet gasilcev iz drinske gasilske zajednice. Ob tej priliki je bila gasilska razstava, pri kateri je zveza sodelovala in tudi nosila nekoliko stroškov.

Zavod »Čaček« bi rad izdeloval **čelade po novih tehničnih predpisih**, ki jih je zveza uveljavila. Zveza bo zavodu dala predpise in vzorec čelade na razpolago. (Ne bilo bi od več, če bi se tudi v naši banovini kako podjetje pobrigalo za izdelovanje gasilskih čelad. — Op. uredništva.)

Gasilska zajednica v Skoplju je vprašala, če veljajo izpiti, ki jih napravijo udeleženci tečajev za protiletalsko zaščito pri vojnem higijenskem zavodu v Beogradu, za poveljniške, častniške ali podčastniške izpite. — Zvezino starešinstvo je mnenja, da se navedeni tečaji in izpiti ne morejo smatrati za take, ki jih predvidevajo predpisi o strokovni izobrazbi gasilskih častnikov in podčastnikov.

Zastopniki slovenskega, hrvatskega in srbskega gasilstva so se razgovarjali o reorganizaciji gasilske zveze v novo zvezo, ki bi bolj odgovarjala sedanjim prilikam. Starešinstvo je tozadevno poročilo vzelo na znanje.

Vesti starešinstva gasilske zajednice

Iz seje starešinstva dne 31. VIII. in seje osrednjega odbora dne 14. IX. 1940. Po ministrstvu sta bili potrjeni **dve novoustanovljeni četi**, in sicer:

- a) p. g. č. Vrhovo, p. Radeče pri Zidanem mostu, župa Krško;
- b) p. g. č. Velika Ilova gora, p. Krka na Dolenjskem, župa Ljubljana okolica. Tako ima zajednica sedaj **976 gasilskih čet**.

Dne 6. oktobra 1940 se vrši v Ptuj ob priliki 70 letnice prost. gas. čete Ptuj **gasilski dan zajednice**, ki je potom okrožnice pozvala vse tov. čete obmejnih gasilskih žup k udeležbi.

Gasilska zajednica si je priskrbela potrebna merila, s katerimi bo mogoče **kontrolirati (Knaustove) spojke za tlačne cevi**. Dognalo se je namreč, da se spojke, ki so jih dobavljale različne tvrdke, niso dale sklopiti, kar je zelo otežkočalo delo na požarišču. Opozarjamo tov. čete, da morajo biti vse spojke pregledane po Gasilski zajednici in naj kupujejo **odslej le takšne spojke, ki bodo od naše zajednice pregledane in žigosane**.

V dneh od 31. VIII. do 9. IX. t. l. je bila ob priliki jesenskega vele-sejma **zaščitna razstava pred sovražnimi napadi iz zraka**, pri kateri je sodelovala tudi Gasilska zajednica in njena Nabavljalna zadruga.

Osrednji odbor je vzel na znanje **poročila posameznih žup o programu njih dela in o načrtnem delu njihovih odsekov**. Opazilo se je, da se delu posameznih odsekov posveča po nekaterih župah izredna pažnja ter da se zlasti skupne praktične vaje večjih čet kakor tudi vaje pred sovražnimi napadi iz zraka uspešno prirejajo.

Gasilska župa Maribor-mesto je poročala o dveh tečajih za člane 29 industrijskih podjetij, ki so poslala 136 tečajnikov k predavanjem, ki so trajala 6 tednov. S tem je bil pripravljen teren za ustanovitev industrijskih gasilskih čet v Mariboru, ki jih bo po vsej priliki 7 (poleg samostojnih oddelkov in stalnih straž v smislu določil pravilnika za gasilsko službo pri pasivni brambli).

Gasilske čete, ki nimajo nobenega člana s poveljniškim izpitom, naj nemudoma prijavijo svojega poveljnika in še po dva namestnika Gasilski zajednici, da bo tako mogoča izbira pri vpoklicih na poveljniške tečaje, ki se bodo vršili od meseca novembra naprej. Pripominjamo, da bo zajednica s tekočim letom prenehala s prirejanjem takih tečajev in da se bo v bodoče zahteval od vsakega poveljnika predpisan poveljniški izpit v smislu tozadevnih predpisov. Vabimo ob tej priliki tudi vse one tovariše, ki so poveljniške izpite že v prejšnjih letih polagali, pa iz katerega koli predmeta izpita niso položili, da se prav tako **prijavijo k ponavljalnemu izpitu** iz dotičnih predmetov. Ponavljalne izpite bodo lahko polagali ob priliki poveljniških izpitov, o čemer bodo na svoje prijave pravočasno obveščeni.

Odkritju spomenika pok. Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju v Ljubljani je prisostvovalo nad 1.200 gasilcev s 45 prapori. V imenu naše Gasilske zajednice so položili venec starešina dr. Kodre, tajnik Mežek Franc in II. podstarešina dr. Šmajd Albin.

Pri tej priliki se izreka vsem udeležencem tovariška zahvala.

Ker se je ugotovilo, **da se ponekod ne vrši še poveljevanje točno po predpisih Vadnika**, vabimo vse tov. čete, da se ravnajo strogo po Vadniku ter da uporabljajo slovensko poveljevanje.

Mnogo čet je zelo delavnih. Ker pa v nekaterih primerih v četah še vedno ni potrebne skupne delavnosti, je srednji odbor na predlog svojega tehničnega odseka sklenil, **da se mora vršiti v vsaki četi najmanj enkrat v mesecu redna vaja, oziroma sestanek**, kjer naj se obravnava strokovna snov iz »Gasilca« in druga posebej naročena tvarina. Tov. župe naj se ob priliki revizij o tem prepričajo ter naj dajo za to potrebno inicijativo.

Iz posameznih prijav sledi, da se še vedno **dogajajo ob priliki veselic razni nevšečni slučajji**, ki ugledu gasilca niso v dobro, temveč v kvar. Če je gasilec v uniformi, je podvržen disciplini, ki je v nobenem slučaju ne sme kršiti. Kdor se ne more tega držati, naj sleče uniformo! Polagati je treba potrebno važnost na vzgojo po gasilskih načelih in kar je napačnega moramo pobijati. Vsak gasilec mora biti na svojo uniformo ponosen in zaradi tega tudi ne sme s seboj nositi predmetov, ki uniformo omalovažujejo. Župe in čete naj članstvo o tem temeljito poučijo. Prestopke je treba prijaviti in brezpogojno kaznovati.

Gasilska zajednica je poslala vsem župam in v poštev prihajajočim tvrdkam **osnutek pogodbe za nabavo motornih brizgaln.** Gasilska zveza bo odobrila izdelavo brizgaln pri onih tvrdkah, ki bodo dale preizkusiti motorke po Gasilski zvezi in katere motorke bodo ustrezale zadevnim predpisom Zveze. Pri tej priliki ponovno pozivamo vse tov. čete, da za nakup motorne brizgalne vedno pravočasno zaprosijo pri Gasilski zajednici za dovoljenje, nakar jim bo zajednica dala tudi potrebna navodila in nasvete. Ravnati pa se je seveda treba pri nabavkah po navodilih, ki jih je zajednica že prej izdala.

Po predlogu kulturno-prosvetnega in tiskovnega odseka je osrednji odbor obširno razpravljal o tisku in vsebini **letošnjega gasilskega koledarčka** in sklenil prirediti koledarček v takšnem obsegu, da se kljub višjim stroškom cena koledarčka ne bo spremenila. Vsi obvezni izvodi bodo tudi letošnje leto po din 10.—. Opozarjamo pa vse tovariše, da znaša **naročnina za koledarček, ki bo naročen do 1. novembra t. l. din 10.—, za vse naročene koledarčke po tem terminu pa je določena cena din 12.— za komad.** Tov. čete naj tedaj nemudoma sporoče Gasilski zajednici, koliko izvodov koledarčka naročajo še **poleg običajnih dveh obveznih.**

Prav tako je zajednica razpisala oddajo tiska za »Gasilca« za leto 1941. Vsled znatne podražitve tiska in papirja se bo morala naročnina nekoliko zvišati, in sicer:

za članstvo	od din 20.— na din 25.—
za obvezne izvode	od din 25.— na din 30.—
ter za privatnike in oblastva	od din 30.— na din 40.— letno.

Radi **razdelitve rednih podpor iz 4½ % gasilskega sklada za leto 1940** vabimo tov. župe, naj nam čimprej sporoče vse terjatve do svojih čet. Čete pa naj nam vsako spremembo v pogledu števila članstva takoj javijo, ker se bomo sicer ozirali na podatke gasilskega koledarčka. Tov. župe naj vedo, čim prej bodo naši želji ustregle in pribavile potrebne podatke, tem prej bomo lahko izdelali celoten predlog o razdelitvi in ga dostavili kr. banski upravi in tem prej bo mogla kr. banska uprava začeti podpore razdeljevati.

KAKŠNA NAJ BO POGODBA ZA NAKUP BRIZGALNE

(Objavljamo vzorec pogodbe, da bodo gas. čete in poslovalci vedeli, kaj vse je potrebno dogovoriti se in pismeno skleniti.)

POGODBA

Prostovoljna gasilska četa zastopana po predsedniku g. je sklenila danes s tvrdko, zastopano po g. kupno pogodbo za nakup motorne brizgalne pod sledečimi pogoji:

1. Tvrdka kot prodajalec in dobavitelj se obvezuje, da bo dobavila fco. do dne ob uri motorno brizgalno tipa z zračno (vodno) hlajenim motorjem znamke in učinkom KS z vsem spodaj navedenim priborom in rezervnimi deli za ceno din (z besedami: dinarjev).

2. Prazen agregat tehta kg.

Motorna brizgalna bo odgovarjala točno vsem tehničnim dobavnim pogojem in predpisom, ki jih predpisuje Gasilska zveza kraljevine Jugoslavije, odnosno Gasilska zajednica v Ljubljani. Doseči mora pri zaprtih ventilih vsaj atmosfer pritiska, pri popolnoma odprtih ventilih pa bo oddajala vsaj litrov vode v minuti. Pri ustniku \varnothing 14 mm bo oddajala l/min. vode s pritiskom atm. Za preizkušanje so merodajne kontrolne merilne priprave Gasilske zajednice v Ljubljani.

3. Dobavitelj se obvezuje dobaviti k brizgalni še sledeče:

a) 4×2 m gumiranih sesalnih cevi, ovitih z vrvjo in pripadajoče spojke;
b) sesalna košara z nožnim ventilom (in še ena iz vrbovih šibic pletena košara);

c) 15 m dolga vrv \varnothing 4—5 mm in 15 m vrvi \varnothing 12—15 mm s karabinarjema;

č) 2 ročnika;

d) 2 ustnika za reguliranje curka (0—20 mm) in za zaščitno prho;

e) 1 razdelilnik;

f) 1 zbiralnik;

g) 1 garnitura ključev za motor in brizgalno;

h) 1 francoski ključ 150 mm;

i) 1 kombinirane klešče za motor 150 mm;

j) 1 ključ za spojke sesalnih cevi;

k) 1 kladivo (250 g);

l) 1 lij za gorivo (pri 4-taktnih motorjih še eden za olje) s sitom;

m) 1 vijec (200 mm dolg);

n) 1 polna brizgalna za olje (0.5—1 kg za mazanje motorja ali vakuum črpalke);

o) 1 konva za olje s 4—5 kg olja;

p) 1 škatla masti za ležaje (1 kg);

r) 1 usnjeno torbico za orodje;

s) 1 podroben slovenski opis s slikami motorja in brizgalne z navodilom za pravilno ravnanje in vzdrževanje;

š) za vsak valj po eno rezervno svečo z brtvilom;

t) za vsak valj rezervne batne obroče;

u) 2 rezervna kabla za zvezo magneta s svečo;

v) 1 garnituro vseh brtvil in vsaj 4 brtvila za motorni blok;

z) 2 ventila z vzmetmi, če je motor 4-taktni.

4. V slučaju, da bi dobavitelj do določenega dne ne dobavil motorne brizgalne z vsemi pripadajočimi deli, ima kupec pravico določiti naknadni 10-dnevni dobavni rok ali pa pravico od pogodbe odstopiti. Če pa prodajalec (dobavitelj tudi do naknadnega dobavnega roka ne izpolni pogodbe, ima kupec pravico od pogodbe odstopiti in zahtevati primerno odškodnino zaradi neizpolnitve pogodbe ali pa nabaviti v pogodbi navedene predmete pri kakem drugem dobavitelju na račun in nevarnost prodajalca.

5. Dobavitelj se obvezuje, da bo dal motorno brizgalno in vse pripadajoče dele na lastne stroške pregledati in preizkusiti Gasilski zajednici dravske banovine v Ljubljani najkasneje ob času dobave.

6. Dobavitelj se obvezuje, da bo brezplačno poučil dva člana gasilske čete, ki ju določi kupec, da bosta znala pravilno ravnati z motorno brizgalno.

7. Za brezhibno delovanje motorja in brizgalne ter za kakovost dela in materiala jamči dobavitelj 3 leta od dneva prevzema. Od jamstva so izvzete le okvare, ki bi nastale zaradi nepravilnega dela z brizgalno ali slabega goriva in maziva. V jamstveni dobi se dobavitelj obvezuje na svoje stroške popraviti vse okvare, ki bi nastale po krivdi dela in materiala.

8. Prostovoljna gasilska četa se obvezuje, da kupi prej navedeno brizgalno z vsemi pripadajočimi deli za kupno ceno din (z besedami: dinarjev). Polovico kupnine, t. j. din (z besedami: dinarjev) plača po prevzemu motorne brizgalne, ostanek pa v sledečih obrokih, in sicer:

1. do din
2. do din
3. do din
4. do din

V slučaju, da bi kupec enega obroka točno in v redu ne plačal, preneha ugodnost obročnega plačevanja in ima dobavitelj pravico izterjati ves preostali znesek s 6 % obresti, ki se računajo od dneva zapadlosti obroka.

9. Ta pogodba je veljavna šele tedaj, če jo odobri Gasilska zajednica dravske banovine v Ljubljani.

10. V slučaju spora je pristojno deželno kot trgov. sodišče v Ljubljani.

11. Ta pogodba je spisana in podpisana v dveh enakih izvodih.

Prednji dogovor smo prečitali in lastnoročno podpisali.

Za dobavitelja: Za p. g. č.

Tajnik: Predsednik:

V dne 194.....

Gasilska zajednica dravske banovine potrjuje veljavnost gornje pogodbe.

Tajnik: Starešina:

SEZNAM ODLIKOVANCEV, KI SO BILI ODLIKOVANI OD GASILSKE ZAJEDNICE ZA DRAVSKO BANOVINO

(V nadaljevanje str. 231 »Gasilca« št. 8—9 iz l. 1940)

A) Za posebne zasluge

(z zlatimi križci)

Priimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Horvat Martin	tajnik župe	Ptuj	Ptuj
Theuerschuh Ivan	pom. blag. G. zaj.	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec

B) Za požrtvovanje

(s srebrnimi križci)

Breznik Anton	blagajnik	Luče	Gornji grad
Bršnak Feliks	član	Rečica ob Savinji	Gornji grad
Breznik Jože	podstarešina župe	S. Bolfenk n. Kogu	Ptuj
Dobrovnik Franc	predsednik	Okonina	Gornji grad
Ermenc Karol	član	Ljubno ob Savinji	Gornji grad
Fuks Franc	poveljnik	Pobrežje	Gornji grad
Fludernik Viljem	starešina župe	Ljubno ob Savinji	Gornji grad

Príimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Fludernik Franc	orodjar	Ljubno ob Savinji	Gornji grad
Goričnik Franc	tajnik	Šmartno ob Paki	Gornji grad
Grgič Cvetko	predsednik	Solčava	Gornji grad
Gračnar Ivan	predsednik	Rogaška Slatina	Šmarje pri Jelšah
Gruden Rudolf	poveljnik	Št. Jurij pri Gros.	Ljubljana-okolica
Hoiker Adalbert	rojnik	Ptuj	Ptuj
Horvat Josip	poveljnik	Sv. Trojica v Sl. g.	Maribor-levi breg
Hirš Otmar	poveljnik	Selnica ob Dravi	Maribor-levi breg
Jamnik Matija	blagajnik	Radmirje	Gornji grad
Jerman Rafael	orodjar	Rogaška Slatina	Šmarje pri Jelšah
Janžekovič Franc	predsed. nadz. odb.	Dornava	Ptuj
Kolenc Jože	član	Grušovlje	Gornji grad
Kolenc Franc	orodjar	Grušovlje	Gornji grad
Krefelj Ivan	član	Nazarje	Gornji grad
Kmetec Jože	rojnik	Ptuj	Ptuj
Kocman Janez	orodjar	Št. Jurij	Ljubljana-okolica
Kremesec Jože	podstarešina župe	Metlika	Črnomelj
Košuta Emil	tajnik župe	Črnomelj	Črnomelj
Krajnc Alojzij	tajnik župe	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec
Lužnik Jože	čl. žup. nadz. odb.	Grušovlje	Gornji grad
Lenček Ivan	tajnik župe	Rakek	Logatec
Melavc Jože	tajnik	Pobrežje	Gornji grad
Marovt Jože	tajnik župe	Ljubno ob Savinji	Gornji grad
Merc Ivan	rojnik	Ptuj	Ptuj
Predovnik Jurko	član	Ljubno ob Savinji	Gornji grad
Pečnik Franc	poveljnik	Mozirje	Gornji grad
Plesec Ferdo	predsednik	Radmirje	Gornji grad
Poličnik Josip	tajnik	Radmirje	Gornji grad
Petrin Jože	član	Rečica ob Savinji	Gornji grad
Plemenitaš Karol	poveljnikov nam.	Rogaška Slatina	Šmarje pri Jelšah
Peteršič Jakob	poveljnik	Dornava	Ptuj
Pšeničnik Anton	podstarešina župe	Pobrežje	Maribor-des. breg
Rod Evstahij	član	Nazarje	Gornji grad
Remše Franc	oddelni vodja	Gornji grad	Gornji grad
Rakuša Ferdo	rojnik	Ptuj	Ptuj
Strnad Franc	predsednik	Nova Štifta	Gornji grad
Steblovnik Ivan	predsednik	Šmartno ob Paki	Gornji grad
Skaza Ognjeslav	blagajnik	Ptuj	Ptuj
Simonič Jakob	tajnik	Dornava	Ptuj
Štamfl Jože	član	Rečica ob Savinji	Gornji grad
Štiglic Maks	tajnik	Rečica ob Savinji	Gornji grad
Urh Kristijan	oddelni vodja	Solčava	Gornji grad
Venek Anton	član	Rečica ob Savinji	Gornji grad
Vogrin Ferdinand	član	Sv. Trojica v Sl. g.	Maribor-levi breg
Vogrin Ivan	rojnik	Sv. Trojica v Sl. g.	Maribor-levi breg
Zagradišnik Jože	predsednik	Paška vas	Gornji grad
Zajc Ivan	predsednik	Nazarje	Gornji grad
Zapušek Franc	tajnik župe	Litija	Litija
Žuntar Martin	član	Nazarje	Gornji grad

ZA SPOMIN

Dr. Wankmüller Alfonz
(P. g. č. Maribor-mesto)

»Ni mogoče,« so neverjetno šepetala prestrašeno naša usta. In v tisti grenki minuti mi je naročila gasilska organizacija, naj med prvimi vržem temno prst v grob nepozabnemu tovarišu

dr. Wankmüllerju, ne da mu na novo obtežim dobro tovariško srce, ampak da samo na rahlo potrkam in nežno javim, da je gasilska družina zbrana polnoštevilno v globoki žalosti za tabo, verni naš tovariš, verni propagator gasilske misli.

Dolgo, uspešno in veliko je bilo njegovo delo v reševalnem oddelku naše gasilske čete. S polnim razumevanjem in potrpežljivostjo je vežbal in navduševal tovariše za vzvišeno samarijansko udejstvovanje. In hiteli so ti moške in tisočerm trpečim nosili pomoč in rešitev v težkih, bolesti polnih trenutkih tja na življenjsko cesto. Eno pa jim ni bilo dano: ko je omahnil on, njihov učitelj, bile so tovariške roke preslabe in predaleč,

Karel Luckmann, pov. gasilske čete KID, Jesenice

GASILSKA TAKTIKA

(Nadaljujemo članke iz 7. številke, ki jih v 8./9. številki iz tehničnih razlogov nismo mogli objaviti.)

(Nadaljevanje)

Vedeti moramo, da živina ne mara pokvarjene krme, ki smrdi po dimu ali ožganem. Zato moramo seno in slamo po končanem gašenju na primernem prostoru na redko razmetati, da se na soncu dobro presušita in izgubita duh po dimu.

J. Požari na žagah in lesnih skladiščih

a) P r i p o m b e

Tudi ti požari so nevarni, ker so žage večinoma lesene in ker je v njih in na lesnih skladiščih veliko rezanega lesa in odpadkov. Objekti ležijo navadno bolj od rok in jih pomanjkljivo nadzorujejo in vzdržujejo. Morebitni požari se naglo razširjajo in se navadno prepozno prijavijo. Zato imamo navadno opraviti z velepožarom, ki zahteva nadvse odločno in izdatno pomoč. Napadalci naj imajo azbestne obleke, ker morajo prodirati v hudo vročino, ki se razvija pri teh požarih. Znan je slučaj, ko je pri požaru večje žage izžarevajoča vročina vžgala hlode, ki so plaval v vodi, kamor so jih vrgli reševalci.

Neobhodno je potrebno, da je na žagah in lesnih skladiščih poskrbljeno za čimvečjo požarno varnost, in da so naprave in sredstva za gašenje začetnih požarov vedno v strogi pripravljenosti. Na žagi zaposleno osebje mora biti dobro poučeno in izvežbano, da ta sredstva ob požaru pravilno in odločno uporablja. Če ni popolne gotovosti, da bo požaru v najkrajšem času kos, ga mora osebje nemudoma prijaviti. Vzroke tudi najmanjšega požara se mora skrbno proučiti in takoj odpraviti.

Gradbeno - policijskim in požarno - varnostnim predpisom mora biti popolnoma zadoščeno in vedno se morajo skrbno izvajati. Poedine zgradbe, odnosno večje oddelke, naj ločijo drugega od drugega nezazidani in popolnoma prazni prostori, ali vsaj posebni požarni zidovi. Odprtine za promet in za pogonske naprave morajo biti dobro zavarovane.

Na žagah in na lesnih skladiščih naj bo električna razsvetljava, ki pa mora biti napravljena po

vseh varnostnih predpisih. Razsvetljave s plinom, petrolejem ali acetylenom naj se ne uporabljajo, ker lahko povzročajo požar. Električne in druge inštalacije, kurišča in strojne naprave mora strokovnjak redno pregledovati in stalno vzdrževati v brezhibnem stanju.

Prostor za parni stroj in za kotle mora biti obdan z ognjevarnimi zidovi in mora imeti poseben, dovolj velik predel za vskladiščenje kuriva. Lesni odpadki, krajniki, žamanje in žagovina se morajo čimprej odstraniti iz žagine lope. Treba jih je odlagati na določenem, povsem varnem mestu, žagovina le v posebnih ognjavnih silosih.

V vseh prostorih in tudi na lesnem skladišču naj bo največji red in čistoča. Vedno naj bodo pospravljeni in brez odpadkov. Lesni prostor naj bo primerno posut, brez trave in plevla. Popsod na žagi in na celem lesnem prostoru je kajenje načeloma prepovedano. Tudi se ne sme uporabljati odprta luč.

Lesno skladišče, odnosno lesni prostor, naj bo primerno velik in naj ima obliko četverkotnika. Rezan les naj bo zložen v posameznih do 6 m dolgih in največ 5 m visokih skladovnicah. Med skladovnicami so radi strujenja zraka manjši presledki, tako zvane »ulice«. Take ulice so tudi med skladovnicami drv. — Na lesnem skladišču zavzemajo skladovnice po sortimentih (po vrsti lesa, kakovosti in dimenzijah) poedine pravokotne »predele«, ki naj bodo največ po 20 m široki in 40 m dolgi. Med temi predeli naj bodo okroglo 10 m široke »ceste«, ki delijo prostor na več »varnostnih predelov«. Tudi med najbližjim predelom in žaginimi zgradbami naj bo prazen 30 metrov širok »varnostni pas«.

Le če je tako vsestransko poskrbel za požarno varnost, lastnik žage lahko pričakuje, da mu bodo gasilci ob morebitnem požaru rešili žago in zaloge lesa. Sicer se ne sme čuditi, če se bodo morali gasilci v glavnem omejiti na obrambo ogrožene soseščine.

b) Smernice za taktiko gašenja

1. Postopa naj se skladno in smiselno z že obravnavanimi smernicami za taktiko gašenja raznih drugih požarov.

2. Če žaga ob požaru obratuje, naj se obratovanje takoj ustavi. Tudi naj se izklopi tok tistih električnih naprav, s katerimi bi gasilci lahko pri-

da bi rešile, četudi s svojo srčno krvjo, svoje-ga ljubega tovariša.

Nenadoma je utihnilo pridno življenje, le grude še grmijo grozni grobni spev in odpirajo se svetla vrata večnosti. Pred najvišjega poveljnika stopa s svetlim obračunom, ki mu ga najvišja pravičnost odobruje: delo je bilo tvoje življenje, pomagal si bednim in trpečim, ti skrbni, dobri atek, stopi na mojo desno stran.

Mi pa, mariborski gasilci, se bomo zbirali na tem koščku zemlje v lepih in težkih časih, da zagrejemo z najlepšimi spomini tovarišu dr. Wankmüllerju njegov zadnji ozek, hladni domek.

Prinesli smo nekaj skromnega cvetja, ki pa je minljivo. Pač pa je v temni žalosti zabrnela v naših srcih topla, večna lučka, prijazen, večni tovariški spomin. In te lučke ugasniti — ni mogoče.

Mirno počivaj! Za Tvoje življenjsko delo, gasilski tovariš — hvala!

(Iz nagrobne-ga govora.)

Kosi Josip

(P. g. č. Maribor-mesto)

Bil je vitez med nami, vitez sv. Florjana. Mlad je bil ta vitez in poln moči. Velike nade je imel in močne želje, da svoje viteške dolžnosti opravlja, kakor zahteva od njega življenje in gasilski predpisi. Mislil je in upal, da bo dolgo, dolgo z nami in s celo gasilsko armado težke dolžnosti gasilcev opravljal. Njegov Stvarnik je odločil drugače. Poklical ga je k sebi, da ga bo

imel v nebeskih legijah, viteza, v večnem življenju.

Zapustil nas je naš tovariš, vitez sv. Florjana, nas svoje tovariše, ki se je z njimi pripravljaj in z njimi delal in ki je z njimi živel v velikih načr-

tih. Zapustil je svojo življenjsko družico in neboljjenega malega otroka. Sel je od svoje družine in od nas, da nas počaka v nebeskih poljanah, dokler nas ne pokliče vseh skupaj sodne trombe glas k svidenju.

Mi vemo, da mu bo lahko čakanje v tej blagoslovljeni zemlji in da bo tudi mirno pričakal poslednje sodbe. Samo za kratko dobo se od njega poslavljamo, ker vemo, da se bomo kmalu videli. Kakor nam je slovo težko, vendar se veselimo svidenja. — Naj v miru počiva in naj nas pričakuje.

Martin Železnik

(P. g. č. Bučka,
župa Krško)

V ponedeljek, 5. avgusta t. l., smo položili na krškem (bolniškem) pokopališču našega zvestega in marljivega četnika tov. Martina Železnika k zadnjemu počitku.

šli v dotik. To naj stori strokovnjak, najbolje uslužbenec žage. Če ogroža požar tudi kotlarno in kurjač iz parnih kotlov ni izpustil pare, potem hitro izpraznimo kurišča kotlov in pogasimo kurivo na tleh. Če je strokovnjak navzoč, naj izpusti paro, da ne prekorači dopustne napetosti.

3. Trdovratno in kar najodločneje moramo braniti ono, kar požar najbolj ogroža in še ni zajel. Šele ko je obramba ogroženih zgradb, naprav in zalog povsem zagotovljena, preidemo na napad proti leglu požara. Napadati moramo s širokimi ustniki, velikimi količinami vode in zadostnim pritiskom.

4. Zapreti moramo vrata, okna in druge odprtine, ki vodijo v sosednje prostore. Če ni posebnih zapiralnih priprav, moramo te odprtine ognjevarno zamašiti z mokrimi cunjami in sličnimi pripomočki. Zapreti moramo tudi vrata, okna in druge odprtine bližnjih zgradb, ki jih ogroža izžarevajoča vročina ali leteči ogenj. Vse te odprtine morajo po potrebi braniti posebni branilci, in sicer dokler se sami ne izpostavljajo neposredni življenjski nevarnosti.

5. Ogrožene zgradbe, naprave in zaloge lesa pogosto pobrizgamo z vodo. Da jim pa huda vročina in leteči ogenj ne moreta do živega, napravimo »vodni zastor«. Potrebno število cevovodov napeljemo do strateških obrambnih točk, s katerih brizgajo branilci vodo v zrak, pri čemer po potrebi usmerjajo curek v različnih in venomer menjajočih se kotih navzgor. Voda, ki potem neprenehoma kaplja k tlom, ohlaja zrak in zbija ogorke in iskre k tlom. Tako branimo bližnje zgradbe in po ognju ogrožene predele, po možnosti tudi posamezne skladovnice lesnih zalog.

6. V kolikor s tem ne zanemarimo potrebne obrambe, izvršimo hkrati koncentričen in čim močnejši napad proti leglu požara. Napadamo s polnimi, čim debelejšimi in čim udarnejšimi curki. Napadalcu naj se varujejo proti izžarevajoči vročini z zaščitno prho. V to svrhu naj razpolagajo s sodobnimi »univerzalnimi« ročniki. Če jih nimajo, si morajo obleko namočiti na drug način.

7. Če so žagina lopa in skladišča močno zaprašena z žaganjem, moramo sprva ves prostor pobrizgati z razpršenim curkom. Žaganje moramo dobro zmočiti, da ga zračna struja ne odpihuje v zrak. Oblaki prahu bi sicer lahko eksplodirali, eksplozija pa ogrožala napadalce in povzročila precejšnja razdejanja.

K. Požari v tovarnah

a) P r i p o m b e

Vsaka tovarna ima svoje posebnosti, v večjih jih imajo celo poedini obrati. Kolikor je takih posebnosti, toliko je različnih izvorov nevarnosti in računati moramo z najrazličnejšimi požari. Vendar se dajo izluščiti splošne smernice za taktiko gašenja tako požarov tovarniških zgradb, kakor tovarniških naprav.

Večji požari v tovarnah povzročajo narodnemu premoženju veliko škodo, tem bolj če mora prizadeta tovarna ustaviti obratovanje in ostanejo uslužbenci brez zaslužka. Zato je nacionalna dolžnost vseh merodajnih činiteljev, da zmanjšajo nevarnost takih požarov in da ustvarijo predpogoje za uspešno borbo proti njim. Tovarne moramo na vsak način ohraniti narodnemu gospodarstvu, pa tudi do občutnejših motenj obratovanja ne sme priti.

V tovarnah moramo z različnimi preventivnimi ukrepi poskrbeti za čim večjo požarno varnost. Ne glede na to pa moramo organizirati tudi aktivno obrambo pred morebitnimi požari. Vsaka večja tovarna naj ima svojo lastno gasilsko četo.

Kjer se posveča dovolj skrbi požarni varnosti in se izvajajo vse preventivne mere, tam ima industrijska gasilska četa sorazmerno malo posla. Če izbruhne med obratovanjem požar, ga obratno osebje z razpoložljivimi sredstvi za gašenje začetnih požarov po navadi sama pogasi. Le če izbruhne požar med delopustom, ga posebni požarni prijavniki po električnem vođu avtomatično prijavijo prejemni postaji, ki slišno in vidno alarmira. Ali pa opazi požar posebna gasilska straža, ki takoj prikličje ostale gasilce.

Skrbno izvajanje gradbeno-policijskih predpisov spada med važnejše preventivne mere. Lega in stanje zgradb ter pogonskih svetilnih, kurilnih in varnostnih naprav mora povsem ustrezati tem predpisom. V kolikor niso zgradbe tako postavljene, da so med njimi prazni prostori, jih morajo ločiti posebni požarni zidovi. Ti ne smejo imeti nezavarovanih odprtih. Radi prometa ali transmisij neobhodno potrebne odprtine morajo biti zavarovane z negorljivimi požarnimi zastori. Tudi večje delavnice in drugi prostori morajo biti na vsakih 50 m s posebnimi požarnimi zidovi predeljeni na manjše varnostne predele.

Povsod v tovarni naj vladata čistoča in red. Čistoča odstranjuje ali odkriva mnogo virov ne-

Pokojni Martin je prišel lansko jesen od vojakov, kjer je po svoji marljivosti in sposobnosti dosegel čin rezervnega podnarednika. V četo je stopil leta 1936. Udeleževal se je vedno vseh vaj in bil vnet delavec pri kulturno-prosvetnem odseku. Posebno ga je veselilo pokazati se kot igralec na odru. — Po težki dvakratni operaciji se mu je zdravje nagibalo na boljše, vendar je po 14 dneh, previden s sv. zakramenti ob navzočnosti svojega očeta mirno v Gospodu zaspal. Edina želja čete je bila, da bi ga položili na domače pokopališče na Bučki, kar pa se zaradi raznih težkoč in ovir ni moglo zgoditi. — Počiva v daljnem Krškem, četa ga bo vseeno ohranila v trajnem in neizbrisnem spominu.

Ing. Dolenc Franc:

KAJ NAS UČIJO IZ- KUSTVA ZADNJIH LETALSKIH NAPA- DOV

Iz časopišnih poročil je razvidno, da postajajo letalski napadi na Anglijo in tudi na Nemčijo vedno hujši. Obe bojujoči se stranki uporabljata poleg razstrelnih bomb, katerih teža znaša včasih tudi po 1000 kg, vedno bolj tudi vžigalne. Gasilci imajo obilo dela, pa tudi hišno gasilstvo je dokazalo svojo potrebo. Morda bodo čitatelje našega »Gasilca« zanimale nekatere podrobnosti. Zato navajam nekaj izjav hišnih gasilcev, ki jih je priobčila nemška strokovna revija »Die Sirene«. Njihovi doživljaji se nanašajo na napade angleških letalcev v mesecu avgustu tega leta na razne kraje v Nemčiji.

Neki inženir popisuje, kako je v zaklonišču med močnim streljanjem protiletalske obrambe naenkrat zaslišal tuleč zvok, ki je vedno bolj naraščal, dokler ni zamolklo udarilo. Tekel je iz zaklonišča in zapazil na vrtu in na cesti več gorečih vžigalnih bomb, ki so razsvetljevale celo okolico. Kljub nevarnosti — protiletalski topovi so še streljali — je vzel vedro in lopato, stekel na vrt po prst in zasul drugo za drugo vseh 6 bomb, ki so kmalu ugasnile. Pri tem mu je pomagala njegova žena, ki jo je priklical iz zaklonišča. Nevarnosti se je izpostavil iz razloga, ker se je večkrat dogajalo, da so Angleži, opozorjeni na odsev ognja, bombardirali z razstrelnimi bombami ravno ona mesta, ki so jih razsvetljevale vžigalne bombe. Zato je skušal ogenj čimprej zadušiti. Z delom je ravno končal, ko prileti soseda in mu prestrašena pove, da je v njeno hišo verjetno padla vžigalna bomba, ker sumljivo smrdi po dimu. Soseda in ženo je poslal po vodo in pesek, sam pa je preiskal hišo. Vžigalno bombo je našel v kuhinji. Priletela je na mizo in padla v posodo za pomije. Uničil jo je s peskom. Mizo, omaro in tla, ki so bila že v ognju, so z združenimi močmi pogasili z malo brizgalnico. Naknadno je ugotovil, da je padla bomba skozi streho, prebila tlak in spodaj ležečo sobo ter se vžgala šele spodaj v kuhinji. V sobi je prodrla skozi posteljo, katero je šele pol ure prej zapustila neka žena, ker se je podala v zaklonišče. Iz navedenega sledi, da lahko tudi vžigalna bomba

varnosti. Redno moramo odstranjevati prah. S tem preprečimo eksplozije prahu, ki bi ogenj hipoma razširile na večjo površino. Sproti moramo odstranjevati vse odpadke, posebno lahko gorljive, kakor v olje namočene cunje, oblance in papir. Shranjevati se smejo kvečjemu v zaprtih železnih zabojih.

Red olajšuje nadzorstvo nad vsemi tovarniškimi napravami in omogoča hitrejši promet in poslovanje. Vsi dohodi morajo biti prosti, vsa vrata pa se morajo odpirati v smeri, kamor naj se osebe v sili umakne. Podstrešja, stopnice, hodniki in tovarniške ceste ne smejo biti natrpene z razno šaro ali z izdelki. Po potrebi naj bodo razsvetljene. Nič ne sme ovirati hitrega prometa. Gorljive surovine ali izdelki se ne smejo vskladiščiti v neposredni bližini kurilnih naprav, transformatorjev, električnih motorjev, stiskalnikov ali sličnih instalacij. Lahko gorljive tekočine, kakor bencin, lak in razna olja pa moramo posebej shranjevati v ognjevarnih skladiščih, odnosno posodah.

Redno moramo nadzorovati vse prijavne in alarmne naprave, kakor tudi vsa sredstva za gašenje požarov, ki morajo biti vedno v strogi pripravljenosti. Cevi, aparati za ročno gašenje, posode z vodo ali peskom, gasilne metle in slična sredstva za gašenje požarov se smejo uporabljati le v ta namen.

Po končanem delu moramo ustaviti vse pogonske motorje, zapreti vse pipe in določene ventile plinovodov, paro- in vodovodov. Odstraniti pa moramo tudi vse posode s klejem, pogasiti odprt ogenj ter odklopiti žarilne, sušilne in ogrevalne peči. Zapreti moramo okna in vrata, da preprečimo prepih.

V prostorih, kjer se predelujejo ali shranjujejo gorljive surovine in izdelki, ne smemo kaditi. V njih tudi ne smemo svetiti z odprto lučjo. Kadar se pri popravilih uporabljajo naprave za varjenje ali avtogensko rezanje, moramo v bližini pripraviti dovolj sredstev za učinkovito gašenje morebitnega požara.

Stalno se morajo pregledovati in vzdrževati v brezhibnem stanju vse pogonske, razsvetljevalne in kurilne naprave, zlasti tudi električne, plinske in parne instalacije. Poškodovane naprave in napeljave se morajo sproti popravljati, enako pipe in ventili, ki propuščajo.

Kljub tem preventivnim meram lahko izbruhnejo v tovarnah dokaj nevarni požari. Često

so v tovarnah vskladiščene ogromne količine lahko gorljivih surovin in izdelkov. Številni hodniki, stopnišča, dvigala in ostale zveze med posameznimi prostori in nadstropji omogočajo požaru hiter razmah.

Zato morajo tovarne tudi svojo aktivno obrambo pred požari kar najbolje organizirati. Vsaka večja tovarna naj ima svojo lastno gasilsko četo, ki ji mora nuditi vse predpogoje za uspešno delovanje. Tovarniška gasilska četa naj ima dovolj dobro opremljenih in izvežbanih članov. Razpolagati mora z vsem potrebnim orodjem in priborom. Dočim so sredstva za gašenje malih požarov razporejena po celi tovarni, naj bo orodje za gašenje velikih požarov v stalni pripravljenosti v orodišču tovarniške gasilske čete.

Člani tovarniške gasilske čete naj stanujejo v bližnjih hišah. Stanovanja gasilcev naj bodo zvezana po krožni signalni napravi s tovarniško gasilsko postajo, ki ob požaru na tih, neopažen način vpokliče gasilce. Zvonci v poedinih stanovanjih hkrati zazvone. Splošen alarm s tovarniško sireno potem odpade, razen pri večjih požarih, kadar je tudi zunanja pomoč potrebna.

Druge na pomoč prispele čete naj intervenirajo sporazumno s poveljnikom tovarniške gasilske čete in po njegovih okvirnih odredbah. Njemu je položaj bolje znan; zlasti pozna vso notranjo ureditev tovarne in razne izvire nevarnosti. Zato naj bo vrhovno vodstvo gasilne akcije v njegovih rokah.

Po potrebi naj se poizve pri lastniku tovarne, odnosno pri inženirjih glede gradbenih in tehničnih posebnosti po ognju prizadete zgradbe. Poizve naj se tudi glede drugih važnih okolnosti, po katerih moramo izbrati in usmeriti gasilsko taktiko. Zlasti pri požarih v kemijskih tovarnah in v zgradbah z nevarnimi in nepreglednimi obratnimi napravami naj se pritegne inženir dotičnega obrata v vodstvo gasilne akcije, da sodeluje kot svetovalec. V ostalem pa sodeluje pri tovarniški gasilski četi četni inženir, ki je član poveljstva in zlasti nadzoruje tehnično delo čete.

b) Smernice za taktiko gašenja

1. Pri požarih v kletnih prostorih tovarne naj se postopa skladno z že obravnavanimi smernicami za taktiko gašenja požarov v kletih.

2. Pri požarih v tovarniških delavnicah ali skladiščih naj se postopa skladno z že obravnavanimi

prodre skozi več nadstropij. V navedenem primeru je prodrla streho in dva stropa.

Nek delavec opisuje, da mu je uspelo žarečo bombo zasuti s peskom in spraviti v vedru s podstrešja na vrt.

Nadzornica neke večnadstropne hiše opisuje, da je pri svojem kontrolnem obhodu opazila vžigalno bombo, ki je prebila podstrešje in strop ter se zarila na hodniku v lesena tla. S svojim očetom, 76 letnim starčkom sta najprej zasula bombo s peskom, deske sta pa morala odtrgati najprej s kavljem, nato pa pogasila z vodo.

V navedeni reviji je opisano še več primerov, da so vžigalne bombe in od njih povzročene požare pogasili hišni gasilci sami.

Zelo dobro so pri letalskih napadih služile lestve. Dogajalo se je, da so mogli rešiti ljudi, zlasti bolnike, ki se niso mogli zateči v zaklonišča, iz deloma porušenih hiš le z lestvami.

V zakloniščih naj bodo zasilna ležišča! Ravno izkustva zadnjih letalskih napadov na London in tudi na nemška mesta so dokazala, da morajo ljudje prebiti v zaklonišču po več ur. Dogaja se, da se napadi tekom noči ponavljajo in je zato nemogoče spati v stanovanjih.

Tudi glede obleke je praksa pokazala sledeče: 1. Obleka naj bo pripravljena tik ob postelji in razmeščena tako, da se lahko hitro in v temi oblečemo. 2. Obleka naj bo topla, ker so noči hladne, kleti so pa po večini vlažne. Človek, ki se prebudi iz spanja in mora zapustiti toplo posteljo, je še posebno občutljiv za mraz. 3. Oble-

ka naj bo pa prikrojena tudi tako, da nas ne ovira pri delu (gašenju, izkopavanju).

Posebno pažnjo polagajo Angleži, Nemci in Italijani zatemitvi. Povsod so predpisane stroge kazni za one, ki se predpisom o zatemitvi ne pokoravajo.

Praksa je torej pokazala, da je vse ono, kar predpisujejo tudi naša uredba in razni predpisi za primer letalskih napadov, koristno in potrebno.

Bojni plini pred 3000 leti. V opisu druge peloponeške vojne leta 470 pr. Kr. je Tukidid navedel, kako so sovražnikovi vojaki poskušali z dimom zadušiti branitelje Megare z namenom, da osvoje mesto. V ta namen so nabrali velike množice suhih vej, jih namočili v smoli, nagromadili ob grajskih zidovih. Ko so to vejevje zažgali, je veter obrnil smer na njih same. In strupeni dim je napravil veliko zmešnjavo v njihovih vrstah.

V srednjem veku so se bojni plini uporabljali v mnogih pomorskih in suhozemnih vojnah. Vojaki so namreč v tem veku odkrili, da zmes iz smole in žvepla gori tudi na površini vode. To zmes so nazivali »grški ogenj«. — Zelo uspešno so ga uporabljali Bizantinci v svoji obrambi mesta pred Arabci.

Leta 673. je arabska mornarica prodrla skozi Dardanele v Mramorno morje in blokirala bizantinsko mornarico v Zlatem Rogu. Ko je na ta način zavaroval premoč na morju, je Emir Muhavia prenesel svojo vojsko na Balkanski polotok in oblegal Carigrad. Obleganje mesta je trajalo z večjimi prekinitvami štiri leta, in to tako, da bi

nimi smernicami za taktiko gašenja požarov v večjih delavnicah, skladiščih in prodajalnicah.

3. Kadar imamo opravke s požarom v podstrešnem prostoru tovarne, pa moramo postopati skladno s smernicami za taktiko gašenja požarov v podstrešjih.

4. Pri drugih požarih v tovarnah naj se postopa skladno in smiselno z že obravnavanimi smernicami za taktiko gašenja raznih požarov; le v izrednih primerih se moramo ravnati po posebnih tozadevnih smernicah.

5. Kakor vselej, naj se seveda tudi pri požarih v tovarnah predvsem in v prvi vrsti rešujejo ljudje, ki so v nevarnosti. Veliko pažnjo pa mora poveljstvo posvetiti tudi gasilec in reševalec, da se ne izpostavlja neposredni življenjski nevarnosti.

Gasilci morajo dobro poznati ves tovarniški ustroj, vse gradbene prilike in posebnosti, pa tudi lego, smoter in delovanje raznih tovarniških naprav in instalacij. Poznati morajo vse izvore nevarnosti, pa tudi vse varnostne predpise, po katerih se morajo točno ravnati. Pri večjih požarih se morajo zavedati zlasti nevarnosti, ki jim groze od nezavarovanih železnih konstrukcij, strojev in instalacij.

Opusti naj se notranji napad, če je nevarnost, da se poruši zgradba, odnosno njeni deli ali pa deli tovarniških naprav. Če ogenj izžareva hudo vročino, je ta nevarnost precejšnja. Nezavarovane železne konstrukcije izgubijo razmeroma hitro svojo nosilnost in se zveržijo; nosilci pa se pod vplivom vročine tako raztegnejo, da se zidovje močno razrahlja. Stene se nagibajo navzven in se končno zrušijo. Zato naj se nezavarovane železne konstrukcije često obrizgajo, da se ohlade.

Posebna pažnja veljaj tudi stropom, zlasti betonskim. Če so že hudo razgreti, jih ne smemo polivati s polnim curkom. Huda vročina, še bolj pa hitro menjavanje toplote, povzroča večje razpoke in porušenje betonskih stropov. Toliko prej, če so stropi zelo obteženi, ali če padejo nanje ruševine ali težji kosi tovarniških naprav. Pri večnadstropnih zgradbah je možno, da prebijejo taki kosi stropne pod seboj. Zato se moramo izogibati ogroženih prostorov.

6. Če stroji ob požaru obratujejo, naj se jih takoj ustavi, vsaj v prizadetem obratu. Zlasti naj se ustavijo transportni trakovi in slične naprave, da ne prenašajo ogorkov ali celo gorečega tovora v

druge prostore. Ustavljanje strojev naj oskrbijo delavci, ki so pri njih zaposleni. Tudi naj se izklopi tok tistih električnih napeljav, s katerimi bi gasilci lahko prišli v dotiko. Ne smejo se pa zapreti plinovodi; če se med požarom poškodujejo, uhajajoči plin sproti zgoreva, ne da bi prišlo do eksplozije.

7. Skladišča, odnosno zaloge lahko gorljivih tekočin, n. pr. bencina, petroleja, olja, špirta itd., ki jih požar ogroža, naj se po možnosti izpraznijo, odnosno odstranijo. To naj storijo delavci tvornice, ki jih odredi vodstvo za taka in slična pomožna in reševalna dela. Po možnosti naj rešujejo tudi zaloge raznih gorljivih surovin in izdelkov, v kolikor so le-te resnično ogrožene. Seveda se pri tem reševanju ne sme ovirati delo gasilcev.

8. Če ogroža požar tudi kotlarno, se moramo prepričati, da li je strežnik ali kurjač parnih kotlov na svojem mestu. Če ga je zapustil, ne da bi izpustil paro, naj gasilci izpraznijo kurišča kotlov in naj žerjavico pogasijo na tleh. Navzoči strežnik ali drug strokovnjak mora izpustiti nekoliko pare, da ne prekorači dopustne napetosti. Če ga ni v bližini, naj gasilci dvignejo s kolom ali požarnim kavljem utež varnostnega ventila, da more para uhajati. Istočasno naj po možnosti zapro zaklopko dimnika, da prekinejo dovod zraka v kurišča kotlov, zlasti če ne morejo izprazniti kurišča. Tako naj se prepreči grozeča eksplozija parnega kotla.

9. Dočim pri manjših požarih izvršimo takojšen napad na leglo požara, bomo pri večjih požarih predvsem preprečili, da se ogenj ne razširi na druge prostore ali zgradbe, zlasti ne na take, ki so važne za nadaljnje obratovanje tovarne. Zato zapremo vrata, okna in druge odprtine, ki vodijo v sosednje prostore, na hodnike in stopnišča ter v dvigala. Pri tem ne smemo pozabiti na odprtine v stenah in stropih, ki služijo transmisijam in transportnim napravam. Če ni posebnih zapiralnih naprav, zamašimo te odprtine sami. Po potrebi jih zasedemo s posebnimi branilci. Pač pa naj se tik pred napadom odpro vse odprtine, ki vodijo na prosto, da uhaja dim, ki bi sicer oviral gasilce.

Hkrati z napadom na pravo leglo požara branimo kar najodločneje sosednje prostore in zgradbe, predvsem take, ki so važne za obratovanje tovarne, kakor n. pr. pogonsko centralo. Na samem stoječi trakt celo žrtvujemo plamenom, če bi se radi gašenja tega trakta morala oslabiti potrebna

končno prestolnica bizantinskega carstva padla v roke Arabcev, da je ni rešil »grški ogenj«.

Ta ogenj se je metal iz dolgih železnih cevi, ki so bile razmeščene na sprednjem delu in na bokih vojnih ladij. »Grški ogenj« je bil zelo nevaren za lesene ladje, ker je razen strašnih požarov, ki jih je bilo težko gasiti, povzročil tudi strupene pline, ki so povzročali veliko paniko med ladijsko posadko. Recept »grškega ognja« se je hranil v Bizantinu kot največja državna tajnost.

Medtem so se pozneje odkrili tudi drugi načini in sredstva, s pomočjo katerih se je lahko zadušilo sovražnika. — Neki nemški vojni pisec iz leta 1437. je priporočal strupeni plin, oziroma dim arzenika-trisulfida, dočim je arabski pisatelj Hasan Abraham omenjal dim opija kot uspešen vojni strup. Četudi je haška konvencija zabranila uporabo strupenih plinov, so ti vseeno postali eno glavnih sredstev za obrambo.

Post kot zdravilno sredstvo. Dr. B. Weber piše: Dočim je pri mnogih zgodovinskih in sodobnih narodih post nekakšna važna vaja, združena s svetovnonazornimi, verskimi in tudi higienskimi predstavami, je pri nas le malo ljudi, ki bi napravili postno kuro, razen če zdravnik to zahteva ali želi. Splošno razširjeno je mnenje, da smemo ob postnih dneh le malo delati in da je bolje, če ležimo. Če pa opazujemo primitivne narode, moramo ugotoviti, da se postijo v času zvišanih telesnih zahtev, n. pr. če gredo na lov. Iz tega moramo sklepati, da deložnost organizma pri

kratkem postnem času ne odneha v večji izmeri.

Ce hočemo dobiti v tem pogledu jasnost, moramo vedeti, da za objektivno opazovanje ni pripraven ne pacient, ki se postji, in tudi ne tako zvani »gladovni umetnik«. Dr. Koltenius pravi, da prihajata vpoštev le dva poskusa: poskus na živalih in pa lastni poskus zdravnika. Dr. Koltenius je, izvajajoč to naziranje, napravil na lastni osebi več poskusov, pri čemer vsakrat skozi osem dni ni nič trdega zaušil in je spil vsak dan le pol litra tekočine. Pri vsem tem pa glede na telesni napor ni napravil nobenih izjem in je vršil svojo zdravniško prakso nemotno naprej. Obratno, ob takih dnevih je še več delal kot običajno; poleg vsakdanjih telesnih vaj je igral žogo, se je vzpel v laboratoriju na umetno višino 6000 m, je vozil kolo in je nekoč tekel tudi na razdaljo 400 metrov, kar je ena najbolj napornih lahkoatletskih vaj.

Kakšen je bil zaključek? Čut lakote je izginil po dveh do treh dneh, iz česar se da sklepati, da lakota ni izraz za resnično pomanjkanje živil. Potreba spanja med postom ni bila velika. Utrujenost tudi pri opisanem telesnem naporu ni bila tako velika kot sicer. Domnevajo, da se znebi telo med postom raznih snovi, ki povzročajo čut utrujenosti. Učinki na krvni obtok so bili izredno močni, krvni pritisk se je znižal, utripanje žile je postalo počasnejše. Ta sprememba pogojev za krvni obtok je pri nekaterih obolenostih posebno dobrodošla, na primer pri arteriosklerozii.

Nadaljnji poskusi so pokazali, da ima stanje la-

obramba važnejšega objekta. Posebno odločno bрани mo pred letečim ognjem in izžarevajočo vročino one zgradbe, ki ležijo v smeri vetra. Okna in vrata teh zgradb moramo skrbno zapreti. Ogrožene strehe in stene pa pogosto pobrizgamo z vodo. Če je vročina zelo huda, si pomagamo z vodnim zastorom. Napeljemo potrebno število cevovodov do strateških točk, s katerih brizgajo gasilci vodo navzgor.

10. Bližnjo okolico, ki jo ogrožajo ruševine in morebitne eksplozije, moramo zastražiti in zapreti. Napadalci naj prodirajo čim bližje do ognja, v kolikor je to možno, ne da bi se izpostavljali neposredni življenjski nevarnosti. S poedinim cevovodom naj prodirata najmanj dva napadalca, dočim naj ju tretji varuje s popolnoma varnega stojišča.

Proti večjemu ognju naj se po možnosti hkrati prodira z več strani. Požar naj se vzame v klešče in naj se gasi z največjo odločnostjo. Če je na razpolago dovolj cevovodov, tako za obrambo ogrožene soseščine kakor tudi za napad na samo leglo požara, naj se s preostalimi cevovodi zasigura iz varnih stojišč tudi streha, odnosno višja nadstropja, prizadete zgradbe. Ogenj se najraje razširja navzgor, zlasti v delavnica in skladiščih, ki nimajo železobetonskih stropov. Če je v nižjih nadstropjih nevarnost eksplozij, ali če je kaka druga nevarnost, da se streha poruši, napadalci ne smejo napadati po strehi, niti ne smejo izvršiti notranjega napada.

11. Če je požar zajel tudi zaloge mineralnih olj in drugih gorljivih tekočin, moramo biti zelo oprezni, na drugi strani pa nadvse odločni, da požar čimprej lokaliziramo in zadržimo. Kajti če pride pri teh požarih do večjih eksplozij in če se požari preveč razdivjajo, je to lahko usodno za tovarno in njene uslužbenke.

Vedeti moramo, da imajo mineralna olja (surova nafta in njeni destilacijski proizvodi: bencin, petrolej, mazalna olja itd.) in razkrojni produkti raznih vrst premoga (bencol, katran itd.) kakor tudi nekatere druge umetno pridobljene tekočine (n. pr. laki, firneži itd.) več zelo nevarnih lastnosti. Tako vsebujejo veliko kalorij (t. j. merilo za nakopičeno toplotno energijo. Ena kalorija je ona množina toplote, ki je potrebna, da se en kilogram vode segreje za eno stopnjo), nadalje imajo nizko plamenišče (toplotna stopnja, pri kateri začnejo izhlapevati gorljive hlape) in končno nizko vne-

tišče (t. j. toplotna stopnja, do katere se mora tekočina segreti, da se vnamejo hlapi, ki plavajo nad njeno gladino). Bencin ima n. pr. 10.500 kalorij, plamenišče pri -15°C in vnetišče pri 400°C . Katran ima 8.500 do 9.000 kalorij.

Gorljive tekočine, ki imajo nizko plamenišče, so najnevarnejše. Nekatere izmed njih imajo tudi to nevarno lastnost, da razvijajo hlapec, ki so težji od zraka (2—5 krat). Tako n. pr. hlapi nekaterih mineralnih olj. Ti hlapi odteko na tleh proti nižjim mestom, kjer se nabirajo kakor voda. Čim se na neki točki vžgo, eksplodirajo v celoti. To se lahko zgodi tudi na dnu »praznih« in pokoncu stoječih posod, v katerih so pod vplivom toplote (n. pr. sonca) izhlapevali ostanki tekočine. Pri požarih pride lahko tudi do eksplozij navidezno praznih posod, sodov, bobnov itd.

Z mineralnimi olji napolnjene posode moramo pri požarih **po možnosti** spraviti na varno, sicer pa s krepkimi curki vode ohlajevati. Bolj nevarni so navidezno prazni sodi bencina, ker mešanica zraka in bencinskih hlapov zelo rada eksplodira. Če se taki sodi ne dajo več varno odstraniti, moramo njihovo bližnjo okolico zapustiti in se zateči za varne zaklone. Ravno tako moramo postopati, če ogroža požar jeklenke, napolnjene s stisnjenimi (komprimiranimi) plini.

12. Pri požarih v kemijskih tovarnah in laboratorijih naj bodo napadalci opremljeni z dihalnimi aparati in azbestnimi oblekami. Ostali gasilci naj se preveč ne približujejo požaru, ker je navadno nevarno, da pride do eksplozij raznih kemikalij, zlasti če so na zalogi v večjih količinah.

Čestokrat za gašenje ne smemo uporabljati vode, n. pr. če gorijo snovi, ki se ne mešajo z vodo, temveč plavajo na površini. To so mineralna in rastlinska olja, katran, lak, mast itd. Te snovi gasimo najbolje s peno; če so v manjših količinah, pa jih pokrijemo s peskom, suhimi vrečami in slično. Če bi n. pr. gasili olje ali mast z vodo, bi se le-ta pogreznila pod gorečo gladino olja, odnosno masti, ker je specifično težja. Pod gladino pa voda zelo hitro izpareva (ker ima dokaj nižje vrelišče od olja ali masti). Pri tem se hitro tvorijo večje količine pare, ki razbrizgajo gorečo snov, s čimer preneso ogenj na okolico in ogrožajo bližnje ljudi. Karbida nikakor ne smemo gasiti z vodo, nasprotno moramo preprečiti vsak dotik vode s karbidom, ker se sicer tvori zelo gorljiv in eksplozij-

kote nekaj podobnosti z ravnanjem telesa pri močnem sportnem treningu. Ljudje, ki težkim telesnim naporom niso kos, morejo telesni trening nadomestiti s postnimi dnevi. Tudi živčni sistem je dr. Koltenius po možnosti objektivno preštudiral in je ugotovil, da je reakcijska doba na čutno draženje med postom krajša. Hkrati je bil posepen tudi dar pojmovanja, kar nas opozarja na staro izkustvo, da so vitki ljudje hitrejši in živahnejši, debeli pa flegmatični, rado jedi, utrujeni ter v svojih duševnih delih počasnejši in bolj leni. Zguba na teži pri osemdnevnem postu je bila v toliko deloma le navidezna, ker se je par dni nato deloma zopet nadomestila. Zgubo na teži pripisujejo oddaji vode in le v prav majhnem delu zaresni zgubi snovi.

Po zaključkih tega samoposkusa se more označiti post s sigurnostjo kot zdravilna učinkovalna oblika za človeško telo. Seveda se pa mora tudi to zdravilno sredstvo kot vsako drugo po razmerah dozirati, zlasti pri zares bolnih. A ravno tem nadomešča post ostri telesni trening.

V Podkarpatski Rusiji živi neki zdravnik, ki zdravi nekatere vrste bolezni izključno s postom. Pravi, ker je naše telo polno sluzi in izvarkov, da ga moramo od časa do časa izčistiti. Najboljše je po njegovem mnenju, da se vsako leto postimo vsaj en mesec, ob minimalnem uživanju hrane. S svojim zdravljenjem ima čudovite uspehe.

»Ogenj z neba.« Ze v rusko-finski vojni so ruski bombarderji metali posebne bombe, ki so se razletele prej ko so padle

na zemljo in je po eksploziji padlo iz njih nešteto malih zažigalnih bombic. Učinek teh bomb je bil izredno velik in so jih Finci imenovali »ogjenj z neba«.

Ceravno te vrste bomb v Rusiji zelo skrivajo, vendar se je moglo ugotoviti, da so bombe na zunaj ravno take kakor navadne letalske bombe, dolge 1.65 m s premerom 0.65 m. V spodnjem delu bombe je večje število malih elektronskih bomb, težkih okoli 1 kg, ki po eksploziji velike bombe padajo še dalje na zemljo in pokrijejo razmeroma zelo veliko površino, pri tem pa učinkujejo vsaka za sebe kakor navadne bombe. — Kakor smo imeli priliko v poslednjih tednih čitati v časnikih, uporabljajo take bombe tudi Nemci.

Novo zažigalno sredstvo pri letalskih napadih. Po vesteh iz nemških virov so angleški letalci že meseca avgusta uporabljali neko novo bojno sredstvo pri svojih napadih na Nemčijo. Po opisih nemških listov gre za posebne zažigalne lističe ali deščice, ki povzročajo veliko število požarov. Nemški strokovnjaki so to novo bojno sredstvo tako opisali:

Celuloidni ali celofanski lističi ali deščice v velikosti 10×10 cm imajo na sredini približno 3 cm veliko luknjo. Na eni strani lističa je pritrjeno platno (žakeljček) z vato prepojeno s fosforjem. Dokler je listič vlažen ali leži na vlažnem ali hladnem prostoru, ni nevaren. Čim pa se posuši ali čim do njega pridejo sončni žarki in ga segrejejo, eksplozira s plamenom. Eks-

ski acetylenjski plin. Pač pa lahko gasimo z vodo vse tiste gorljive tekočine, ki se z njo mešajo, na primer špirit in alkohol.

13. Pri požarih v tovarnah špirta, v rafinerijah in slično gasimo predvsem požar samih sodov, če so leseni. Paziti moramo, da s curkom ne razbrizgamo gorečega špirta na okolico. Zato je bolje, če gasimo z razpršenim curkom. Razlit špirit in alkohol pokrijemo najbolje s peskom ali zemljo. Če ju ni pri roki, odpihujemo ogenj z vodnim curkom, ki ga brizgamo tik nad gladino razlite tekočine. Nato hitro, toda temeljito pogasimo preostali ogenj in ohladimo strop in stene prostora, ki ga čimprej zapustimo. Čim se namreč hlapi špirta, petroleja itd. pomešajo s svežim zrakom, nastane nevarnost eksplozije! Večje požare špirta najbolje gasimo s peno, zlasti požare odprtih cistern.

14. Pri požarih v predilnicah je velika nevarnost, da pride do eksplozije prahu, odnosno odpadkov. Zato sprva ne smemo gasiti s polnim curkom, temveč le z razpršenim. Polni curek bi namreč odpihal prah in ga dvigal v zrak. Vsaka iskra lahko vžge v zraku plavajoči delec prahu, ta se greje in vžge drugi delec in tako preskoči ogenj od enega na drugi delec prahu. Ker pa obdaja vse te delce zrak, odnosno kisik, preskoči ogenj tako naglo, da deluje zgorevanje prahu slično eksploziji.

15. Pri požarih v tovarniških električnih napravah in pri požarih električnih instalacij se moramo ravnati po smernicah, ki bodo obravnavane v posebnem poglavju o požarih v električnih centralah in napravah.

16. Pri vseh požarih v tovarnah moramo vse storiti, da po možnosti rešimo tudi strojne naprave, zlasti take, ki so posebno važne za nadaljnje obratovanje tvornice. Rešiti moramo tudi surovine, ki jih je n. pr. v vojnem času težko nabaviti. Take stroje in surovine pokrijemo, če je možno, z velikimi plahdami, da jih zavarujemo pred padajočimi ogorki, pred raznimi odplakami, kakor tudi pred škodljivim vplivom vode.

17. Če gorijo kupi premoğa na zunanji površini, potem pogasimo tak ogenj z močnimi razpršenimi curki. Če pa je ogenj v notranjosti kupa, kar je pri rjavem premoğu radi nagnjenja k samovžigu često slučaj, potem ga moramo razkopati in odkriti moramo leglo požara. Goreči premoğ moramo odstraniti in ogenj sproti gasiti. Ostali premoğ moramo preložiti. Če je požar v notranjosti

večjega kupa, ga predelimo z globokimi jarki v več predelov, nakar sistematično pogasimo posamezna legla požara.

Nima smisla gasiti požar premoğa z vodo, če je ogenj v notranjosti večjega kupa, zlasti ne kupa rjavega premoğa. Voda namreč ne pronica do legla požara, temveč jo vsrkajo že njegove vrhnje plasti. Notranji požar kupa gasimo najbolje z »Erkalemom«, tekočino, ki s svojimi hlapi zaduši ogenj. Mesto ročnika uporabljamo daljšo železno cev, ki ima v spodnjem delu več radialno izvrtanih 3 mm velikih luknjic in jekleno konico, dočim ima na zgornjem delu prečni drog. To cev potisnemo v kup premoğa do legla požara, nakar dovajamo gasilno tekočino.

18. Če gorijo zaloge blaga in surovin, postopamo slično. Če je ogenj v notranjosti večjih kupov, brizganje z vodo nič ne pomaga, temveč moramo odkriti leglo požara. Tudi omote blaga, n. pr. bombažnega prediva, ki znotraj gorijo, moramo spraviti na prosto, razkopati in šele nato lahko pogasimo požar.

19. Gorečega firneža pod nobenim pogojem ne smemo gasiti z vodo; samo s peskom ali s peno. Če gasimo z vodo, se lahko tvori zelo nevarni pokalni plin.

20. Pri požarih v topilnicah in livarnah moramo paziti, da ne brizgamo vode v žareče ali raztopljene kovine, kajti v tem primeru se lahko tvori izredno razstrelilni pokalni plin. Če pada namreč voda na žarečo kovino, se voda pretvori v paro in razkraja v vodik in kisik. Pri gotovem razmerju te mešanice se pa tvori pokalni plin, ki eksplodira z izredno močnim učinkom. Žarečo kovino zasipamo s suhim peskom, enako tudi razbeljeno žlindro.

L. Požari v mlinih

a) P r i p o m b e

Navadno gasilci niso kos požarom v mlinih. To pa zato, ker večinoma ne poznajo posebnosti teh požarov, še manj pa smernice za njihovo gašenje. Gašenje takih požarov je precej težko, zlasti če gori večji leseni mlin in če je zaloga mlevskih izdelkov velika. Gašenje pa je tudi precej nevarno, ker se lahko pojavljajo večje in manjše eksplozije moke odnosno prahu. Vrhu tega pa je velika nevarnost, da se zruši zgradba ali njeni deli, zlasti če gasimo z vodo. Moka in otrobi vsrkavajo veliko količino vode, radi česar se njihova teža

plozija je precej močna. Za napade na vojaške cilje ti lističi niso primerni, vendar so nevarni za suhe gozdove, dozorela žitna polja, skladišča itd. Najbolj nevarni so torej za deželno, kjer zažigajo kmetijske pridelke in seveda tudi hiše. Dosedaj še niso mogli najti obrambnega sredstva proti njim.

Razstava o protiletalski zaščiti v Ljubljani od 31. VIII. do 9. IX. 1940. Mestna občina ljubljanska je o priliki letošnjega velesejma organizirala za propagandne svrhe izredno zanimivo in poučno ter tudi dobro uspešno razstavo protiletalske zaščite. Razstava je bila urejena v prostorih ljubljanskega velesejma.

Prvi del razstave je pokazal splošno in tehnično zaščito. Tu smo videli, kako je treba urediti zaklonišča od najenostavnejšega do najsigurnejšega. Neko tako zaklonišče je bilo pokazalo v naravni velikosti s celotno potrebno opremo. Posebej je bila razstavljen čisto enostavna, vendar zelo praktična naprava za čiščenje zraka v zakloniščih. Napravo je izdelal in sestavil naš gasilski inspektor ing. Dolenc.

Razstavljenih je bilo nekoliko vrat za zaklonišča, tako neka lesena, ki so bila zelo praktična in primerno okovana in jeklena vrata, ki jih izdeluje Kranjska industrijska družba na Jesenicah.

V naravni velikosti je bil pokazan način ureditve in oprema podstrešij za primer letalskih napadov, oziroma za potrebe hišne zaščite.

V drugem delu, ki je bil prav za prav najbolj poučen, je bilo prikazano delo o zatemnitvi v pri-

meru letalskih napadov. Razne vrste modrih žarnic, rdeče pobarvane žarnice s potrebnimi prerezi, skozi katere prihaja svetloba samo v zaželeno smer itd.

Mestna elektrarna ljubljanska je v tem drugem oddelku pokazala razne načine zatemnitve stanovanjskih prostorov, hodnikov, stopnišč, kuhinj itd. s črnimi žarnicami in svetlimi polji, skozi katere pride svetloba v zelo zmanjšanem obsegu. Tudi glede zatemnitve motornih vozil in koles, cestnih svetilk itd. je bilo potrebno pokazano.

V tretjem oddelku so bili razstavljeni predmeti in potrebščine za sanitetno, kemijsko in gasilsko službo. Tako je n. pr. bila razstavljena vsa potrebna oprema za sanitetne postaje in vzorci zlozljivih postelj, nosilj in stolor.

Zelo poučna je bila velika slika s potrebnimi opozorili, kako naj se vede podeželsko prebivalstvo v primeru letalskih napadov in kako naj varuje svoje hiše, shrambe, gozdove, žitna polja, vodnjake, potoke itd. pred zastrupljenjem ali požarom.

Glede gasilske službe je bila razstava najlepše in smiselno urejena, in sicer posebej za hišno zaščito, posebej za idustrijsko gasilstvo in posebej za javno gasilsko službo.

Poleg najpotrebnejšega materiala in opreme za hišno zaščito, je bilo v slikah in črtežu pokazano, kaka je organizacija hišne zaščite, nadalje način gašenja požarov v raznih hišnih prostorih, način in sredstva za zapiranje vodovodov, elektrike, plinskih naprav v hiši itd.

V oddelku za idustrijsko in javno gasilsko služ-

zelo povečava. Preobremenjeni stropi se nato čisto zrušijo. Močno razžarjene zaloge moke morejo tudi iztisniti stene skladišč. Porušenje zgradbe ali njenih delov je toliko verjetnejše, če železne konstrukcije, zlasti železni nosilni stebri niso zavarovani in če so stropi radi dolgotrajnega polivanja moke in otrobov zelo preobremenjeni.

Če se spomnimo že večkrat obravnavane eksplozije prahu in vemo, kaj povzroča take eksplozije in kako potekajo, potem nam je jasno, da je ta nevarnost v mlinih posebno velika. Mokin prah se kaj rad hipno vname, če plava v zraku, v katerem je dovolj kisika. Odprta luč, iskra, ki nastane v pokvarjenih stikalih ali pri mletju, če pride trd predmet med mlinske strojne naprave, vroč ležaj in drugi vzroki lahko povzročijo eksplozijo prahu. Hipno se tvori hud nadpritisk vročega zraka, ki lahko poruši tanjše stene in prenese ogenj v sosednje prostore. Močne struje vročega zraka dvigajo nove plasti mokinega prahu v zrak in tako se eksplozije prahu lahko večkrat ponavljajo.

Žito, moka in otrobi v kupu ne gore z odprtim plamenom, temveč samo tle. Toda tudi pri tem se tvori velika vročina. Zato z malimi količinami vode ničesar ne opravimo. Gasiti moramo z velikimi količinami vode, ki je pa ne smemo brizgati s polnim curkom v tleči kup, temveč jo moramo razpršiti. Z vodno prho zbijemo tudi oblake mokinega prahu, s čimer preprečujemo njegove eksplozije.

Če požari navadno popolnoma uničijo mline, je temu največkrat vzrok prepozna prijava požara, odnosno prepozna intervencija gasilske čete. Kakor dokazuje statistika, izbruhne večina požarov ponoči, ko v mlinih premalo pazijo in tudi sosedje spe. Če se s potrebnimi sredstvi za gašenje malih požarov ne pogasi ogenj takoj v začetku, se razširja tako naglo, da ga je pozneje le težko obvladati. Zlasti v starih mlinih z enostavnim lesenim stropom se požar skozi široke špranje hitro razširja na višja nadstropja. Skozi številne odprtine za transmisije, pogonske in transportne naprave pa se požar tudi hitro razširja na sosednje prostore.

Značilno je, da izbruhne večina požarov v samem mlinu, redko kdaj v skladiščih žita in moke ali v strojnem oddelku.

b) Smernice za taktiko gašenja

1. Postopa naj se skladno in smiselno z že obravnavanimi smernicami za taktiko gašenja raznih

drugih požarov, zlasti s smernicami št. 5, 9 in 10 za gašenje požarov v tovarnah.

2. Če mlin ob požaru obratuje, naj se obratovanje takoj ustavi, da se poleže prah in da transportni trakovi in slične naprave ne prenašajo ogorkov ali celo gorečih mlevskih izdelkov v druge prostore.

3. Na široko naj se odpro okna in vrata, ki vodijo na prosto, s čimer se oslabi pritisk in učinek morebitnih eksplozij.

4. Pri prodiranju proti ognju in sploh pri vstopu v razne prostore smemo uporabljati samo varnostne svetilke, ne pa odprte luči, ki lahko povzročijo eksplozijo prahu. Seveda tudi ne smemo kaditi. Le v prostorih, kjer je požar, smemo uporabljati tudi odprto luč.

5. Napadalci naj si obraz, roke in obleko dobro zavarujejo pred vročino in morebitno eksplozijo prahu. Dobro naj se obrizgajo sami sebe; glavo in roke pa naj si ovijejo z mokrimi brisačami ali vrečami. Seveda naj prodirajo proti ognju plazeč se po tleh. Morebitne eksplozije učinkujejo namreč v glavnem navzgor in na strani.

Napadalci naj napadajo ogenj izza čim varnejšega zaklona in z mesta, s katerega lahko hitro odskočijo pod podboje vrat, če se ruši strop ali drugi deli zgradbe. Seveda naj si izberejo taka vrata, skozi katera je umik najbolj varen in hiter. Pot za umik si morajo dobro zapomniti in skrbeti se mora, da je ta pot vedno prosta. Sploh je važno, da vsi gasilci dobro poznajo razporeditev prostorov in notranjo ureditev mlina. Z njima se morajo pravočasno seznaniti, to je že pri vajah in lokalnih ogledih.

6. Zaloge žita in moke, ki jih ogenj še ni zajel, naj se po možnosti rešijo. Seveda se jih ne sme poškopiti, pa tudi pred dimom naj se zavarujejo. Najbolje je, odnesti jih v vrečah, katerih se ne sme metati skozi okno. Moka se ne sme prelagati z lopatami, da se ne praši.

7. Nikdar ne smemo v kup moke ali otrobov brizgati s polnim curkom, temveč vedno le z razpršenim. S slednjim zbijemo tudi morebitne oblake prahu. Tako zmanjšamo nevarnost, da eksplodirajo. Gasiti pa moramo s širokimi ustniki in velikimi količinami vode. Pri tem se moramo zavedati nevarnosti, da večja teža namočenih mlevskih izdelkov lahko povzroči porušitev preobremenjenega stropa.

bo so bile razstavljene razne motorne brizgalne, lestve, ročniki, gasilske cevi, male ročne brizgalne in ročni gasilni aparati, pionirsko orodje, osebna gasilska oprema itd. — Gotovo je ta razstava bila najlepša in najboljše, kar smo jih dosedaj za te stvari imeli, in zeleti bi bilo, da bi jo bilo mogoče tudi drugod videti.

RAZNO

Zaščita oken pri letalskih napadih

Pri eksplozijah bomb se steklo na oknih razbije v precejšnjem obsegu. Proti temu ni sigurnega sredstva. Skoda je mogoče preprečiti le s tem, da se okna odprejo, spustijo roloji ali močnejše zavese. Vendar tudi to štiti steklo le deloma. Vendar je treba v stanovanjskih in delovnih prostorih steklo kakor koli zaščititi, posebnopozimi.

Napravimo lahko sledeče: 1. Okna naj bodo čimveč odprta; kjer so dvojna okna, naj bo vsaj notranje stalno odprto. 2. Zavese, roloji itd. naj bodo stalno spuščeni. 3. Preplepljenje okenskih šip s papirjem, Leukoplastom in podobnim pomaga le v izjemnih primerih, zato je to delo brezpomembno. 4. Treba je imeti pripravljene rezervne okenske šipe. (Po »Luftschutz-Berichte«.)

Kako se Angleži vedejo pri letalskih napadih

Nek ameriški časnika, ki je prehodil južno-vzhodno obalo Angleške v času zadnjih nemških letalskih napadov na njo, pravi tole:

Ljudje se pri alarmih za protiletalsko zaščito

prav nič ne razburjajo, ampak opravljajo svoje vsakdanje delo hladnokrvno naprej, kakor bi nič ne bilo.

Stal sem na bregu v bližini malega mesta južnovzhodne Angleške, ko so priletela nemška letala. Stopil sem v senco žive meje. Neka ženska, ki je s torbo v roki šla na trg, se je vsedla poleg mene. Pomenkovala sva se.

»Ta letala nas ovirajo pri delu,« pravi ženska. »Kadar koli letijo tu okoli, moramo prekiniti svoje posle. Vrag jih vzemi!«

Govorila je brez razburjenja, kakor o drugih vsakdanjih stvareh. Letala so baš letela nad nama, potem so se oddaljvala vedno bolj.

»Če protiletalski topovi ne bodo začeli streljati, bom še lahko kaj nakupila. Grem.« — In je odšla.

V bližini je voznik krmil svojo živino. Letala ga niso niti najmanj vznemirjala. — Otroci na bližnji njivi so se igrali z izkopanim krompirjem, pa se za letala niti niso dosti zmenili. Odrasli kopači krompirja so sedeli, se razgovarjali in šalili, ko so pa letala odbrnela, so mirno, kakor da se nič ni zgodilo, nadaljevali svoje delo.

Na neki hiši so delavci popravljali streho, ki jo je prejšnji dan poškodovala bomba. Ko so nad njimi brnela letala, so nadaljevali svoje delo brez prenehanja, kakor bi ne bilo nikake nevarnosti.

M. Požari v garažah

a) P r i p o m b e

V garažah pride lahko do eksplozije bencinskih hlapov, ki izzove požar. Le-ta često povzroči nadaljnje eksplozije, ki porušijo garažo in hipno razneso ogenj po okolici. Tudi v garažah naj bo poskrbljeno za čim večjo požarno varnost. Požarnovarnostni predpisi se morajo vedno skrbno upoštevati in izvajati. V garažah je kajenje strogo prepovedano. Tudi se ne sme uporabljati odprta luč. Celo električne napeljave morajo biti urejene tako, da je izključena vsaka nevarnost.

Posredni vzrok večine požarov je nepazljivost in lahkomiselnost. Navajamo dvoje poučnih zgledov:

V neki lopi, ki je služila večim voznikom za garažo, je nekdo pri odprti luči točil bencin. Ta lahkomiselnost je imela za posledico eksplozijo bencinskih hlapov. V hipu je bilo vse v ognju. Požar je uničil vozila, lopo in sosednjo stanovanjsko hišo. Dotičnik pa je dobil hude opekline. Šele po večurnem gašenju je uspelo gasilcem, da so požar zadušili in rešili ostalo soseščino.

V neki večji garaži je propuščal sod bencina. Iztekajoči bencin je izhlapeval, bencinski hlapi pa so preko dvorišča skozi odprta stanovanjska vrata dosegli kurišče štedilnika. Hlapi so se vžgali, plamen je udaril nazaj in povzročil eksplozijo bencina, ki se je še nahajal v sodu. V nekaj trenutkih je bila vsa garaža v plamenu. Dočim sta se dva mehanika komaj rešila na prosto, je tretji zgorel v plamenih.

Oba zgleda nazorno potrjujeta veliko nevarnost požarov v garažah. Precej nevarni pa so tudi požari, ki izbruhnijo na avtomobilih med vožnjo. Zelo naglo se razširjajo, saj bencin in lak ter suhi les karoserije ogenj zelo pospešujejo. Če šofer ni dovolj duhaprisoten in če mu ne uspe, da že v začetku zaduši ogenj z aparatom za ročno suho gašenje (ki naj bo v vsakem avtomobilu v strogi pripravljenosti), ima tak požar lahko zelo hude posledice. Tudi za potnike.

b) S m e r n i c e z a t a k t i k o g a š e n j a

1. Postopa naj se skladno in smiselno z že obravnavanimi smernicami za taktiko gašenja različnih požarov, zlasti s smernicami št. 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 17 in 18 za taktiko gašenja požarov v kletih.

(Dalje sledi)

**NAROČI GASILSKI
KOLEDARČEK ZA
LETO 1941.!**

PRAVILNIK O ZAŠČITI PRED LETALSKIMI NAPADI

(Nadaljevanje)

Določevanje fosgena

1. Reakcija Kling-Schmütz

Reagent za to reakcijo se pripravi tako, da se 100 cm³ destilirane vode dodaje anilin (3 g) do nasičenja (v hladu).

Ta reagent daje s fosgenom že pri koncentraciji 1 : 100.000 belo kristalno oborino simetričnega difenilkarbamida. Tudi ta reakcija se izvaja v posodi po sl. 2.²⁵

Ker je fosgen lahko pomešan s halogeni, ki motijo reakcijo, jih je treba predhodno vpojiti v vati, ki je prepojena z raztopino kalijevega jodida in potem posušena.

2. Angleška reakcija

Reaktivni papirčki, prepojeni z raztopino paradimetilaminobenzaldehida in difenilamina, spremenijo pod učinkom fosgena belo barvo v temnorumenno.

Reagent se pripravi takole:

Raztopi se 1 g paradimetilaminobenzaldehida in
1 g difenilamina v 20 cm³ alkohola (95%).

S to raztopino se prepojijo reaktivni papirčki na spredaj omenjeni način, reakcija pa se izvaja v ustrezni posodi po sl. 3.

Občutljivost teh papirčkov je 1 : 1.000.000. Reakcija ni specifična.²⁶

Za določevanje difosgena se uporablja reakcija Kling-Schmütz (kakor za fosgen).

Določevanje klorpikrina

Reakcija Guillemard-Labat

Za pripravo reagenta se raztopi 5 g kalijevega hidroksida v 100 cm³ alkohola.

Za določevanje klorpikrina se vlijeta v epruveto 2 cm³ zgoraj navedene raztopine, kateri se doda nekaj kristalov resorcina ali timola, nakar se segreje do vretja in odstavi od ognja. Nato se doda nekaj substance s klorpikrinom in ponovno zavre. Barva raztopine se pri tem izpremeni v rdečo, če je bil dodan resorcin, oziroma v rumeno, če se je uporabil timol.

Za določevanje klorpikrina v zraku se uporablja cev z aktivnim ogljem, v katerem se z vsesavanjem zastrupljenega zraka adsorbira klorpikrin; to oglje postavimo nato v posodo z zgoraj omenjenim reagentom, ki s prebarvanjem dokaže klorpikrin.

²⁵ $\text{COCl}_2 + 4\text{C}_6\text{H}_5\text{NH}_2 = 2\text{C}_6\text{H}_5\text{NH}_2 \cdot \text{HCl} + \text{CO}(\text{NHC}_6\text{H}_5)_2$.

²⁶ Tudi klor obarva papirčke rumenorjavo.

Ugotavljanje iperita

Praktično-specifične reakcije

1. Iperit daje z reagentom natrijevega jodida in bakrovega sulfata²⁷ zaradi nastajanja dijod-dietilsulfida slabo motnost, pri večji koncentraciji pa tudi oborino.²⁸

Sestava reagentov: Koloidna raztopina bakra in jodida št. 1 in št. 2.

Reagent št. 1. V malo vode se raztopi 20 g natrijevega jodida. Nato se doda še 10 kapljic 75% raztopine bakrovega sulfata²⁹ in dopolni z destilirano vodo na 200 cm³. Ta raztopina se precedi (prefiltrira).

Reagent št. 1 služi za določevanje iperita v vodi, na živežu itd.

Reagent št. 2 se dobi, če se reagentu št. 1 dodata še 2 cm³ bistre raztopine arabskega gumija (1 : 3); ta reagent služi za ugotavljanje iperita v zraku.

Občutljivost reagenta. Če je iperita 0,05 g v 1 m³ zraka, se v nekaj minutah pojavi kosmičasta oborina.

Zaradi katalitičnega delovanja bakrovega sulfata poteka reakcija tudi v hladu.

Ugotavljanje iperita v vodi z reagentom št. 1

V približno 5 cm³ okužene bistre (po možnosti nefiltrirane) vode se doda 1 cm³ reagenta št. 1. Pri tem postane tekočina motna, pri večji količini iperita pa nastane tudi oborina.

Če vsebuje okužena voda 0,2 % iperita, se pri navadni temperaturi pojavi motnost v 10 minutah.

Po predhodni ekstrakciji z vodo ali drugim topilom se na ta način določa iperit tudi na živežu, obleki in na raznih predmetih.

Ugotavljanje iperita na zemlji, travi, betonu itd. z reagentom št. 2 v aparatu Grignard-Rivat

Na zastrupljena tla se postavi širši del lija obrnjen navzdol (sl. 4). Ob obodu lija se (z zunanje strani) nasuje plast zemlje 2 cm visoko. V reagentno posodo se nato vlije ca. 5 cm³ reagenta št. 2, se posoda dobro zapre in se prične s črpalko vsesavati zastrupljeni zrak (ca. 40 petegljajev v minuti). V zadostni koncentraciji daje iperit s tem reagentom najprej motnost, nato pa tudi oborino bele³⁰ barve (dijoddietilsulfid).

Ugotavljanje iperita v zraku z reagentom št. 2 v aparatu Grignard-Rivat

se more izvajati enako kakor ugotavljanje iperita na tleh, le da pri tem treba lij sneti z aparata.

²⁷ V izvorniku nepravilno: bakra — jodida.

²⁸ Reakcija po V. Grignardu; poteka v smislu dvojne substitucije: $(\text{CH}_2 \cdot \text{CH}_2\text{Cl})_2\text{S} + 2\text{HJ} = (\text{CH}_2 \cdot \text{CH}_2\text{J})_2\text{S} + 2\text{HCl}$. Nastala kristalinična oborina je rumene barve.

²⁹ Po Sartoriju 1939. in Couillaudu 40 kapljic; raztopina bakrovega sulfata učinkuje kot katalizator.

³⁰ Prav: svetlorumene barve.

2. Reakcija M. Obermiller.³¹ Z raztopino (0'1 % auriklorida daje iperit v malih koncentracijah zaradi nastajanja kompleksne spojine motnost, medtem ko se pri večjih koncentracijah tvorijo rumenorodeče oljnate kapljice.³² — Ta reagent se uporablja pri (detektorju) Draeger-Schröter, aparatu za ugotavljanje iperita v zraku, na zemlji, na obleki itd., in sicer takole:

V odprtino (kovinske) črpalke se namesti steklena cevka s silikogelom (glej aparat Draeger-Schröter, sl. 5), na cevko pa lij iz lepenke, ki se z njegovim širšim delom prekrijejo zastrupljena tla.³³ Ko se z vsesavanjem naberejo pare iperita v plasti siliko-gela, se cevka s sesalke sname in se vanjo dokapava (na plast siliko-gela) 5 do 6 kapljic raztopine auriklorida. —

V prisotnosti iperita se v brezbarvnem siliko-gelu takoj pojavi rumeno obarvana oborina. Nato se doda nekaj kapljic razredčene raztopine vodikovega superoksida ali kalijevega permanganata z namenom, da se reducira prebitek zlate soli v koloidnem stanju (rdečerjava barva), kompleksna spojina zlatega klorida z iperitom pa ostane v obliki obroča rume ne barve na vstopni strani cevi na plasti siliko-gela.

S to raztopino auriklorida je mogoče dokazati 15 mg iperita v 1 m³ zraka.

Določevanje arsinov

Ker so reakcije za določevanje arsinov dokaj dolgotrajne in komplicirane, je treba vse arsine razen adamsita radi določitve prenesti v laboratorij.

Določevanje alifatskih arsinov

Z raztopino merkuro-nitrata³⁴ daje

- metildiklorarsin črnosivo oborino (t. j. kovinski Hg);
- etilidiklorarsin (Dick) belo oborino, ki hitro preide v sivo;
- klorvinildiklorarsin belo oborino.³⁵

³¹ Po metodi G. A. Schröter se uporablja vodna raztopina auriklorida 0'1 % ali pa paladijevega klorida 0'05 %.

³² Reakcija se izvaja tudi z reaktivnimi papirčki, in sicer daje papirček, prepojen z aurikloridom (10%) ob dotiku z iperitom rdečerjav madež, prepojen s paladijevim kloridom (0'2 %) pa rumen madež.

³³ Ali pa se v lij namesti predmet, ki je domnevno okužen po iperitu.

³⁴ Mišljena je slabo solitrnokisla vodna raztopina.

³⁵ Bela barva oborine se spremeni v sivo, toda šele v 12 urah.

Dobro poznana...

ZAHTEVAJTE JO POVSODI

Določevanje aromatskih arsinov

Reagent Deniges. Reaktivni papirčki, prepojeni s tem reagentom, se v prisotnosti arsinov, oziroma arsenovodika obarvajo rumeno, nato pa preidejo v rjavo.

Priprava reagenta Denigès. V 100 cm³ destilirane vode se raztopi 13,55 g živosrebrnega merkuri-klorida, nakar se doda 36 g kalijevega jodida. Raztopina se premeša (da se soli raztopijo) in dopolni z destilirano vodo na 1000 cm³. Tej raztopini se doda še 3% na raztopina merkuri-klorida do nasičenosti, kar se spozna po nastanku stabilne oborine rdečega živosrebrnega jodida. Nato se doda še nekoliko lojevca in se prefiltrira. S to raztopino se prepoji filtrirni papir, se posuši in razreže ter hrani v dobro zaprti posodi.

Ugotavljanje arsinov s pravkar opisanim reagentom

V bučo 200 cm³ (Erlenmeyer) se vlije 20 cm³ žveplene kisline (brez arzenike) 1 : 5; temu se dodasta 2 g čistega cinka (v opilkih), 2 kaplji raztopine bakrovega sulfata (4/100) in cev z arsini. Nato se buča zamaši s preluknjanim plutovinastim zamaškom, ki je na njegovem spodnjem delu obešen reaktivni papirček po Denigèsu. Po desetih minutah porumeni reaktivni papirček, pozneje pa se barva izpremeni v temnorjavo.

Določevanje adamsita se vrši z žvepleno in solitrno kislino, pri čemer se dobiva modra barva.³⁶

Ugotavljanje cianvodikove kisline

Specifična reakcija — berlinsko modrilo

Priprava reagenta. Za to reakcijo sta potrebni dve raztopini:

a) 10% raztopina ferosulfata in

b) alkalna raztopina Seignettove soli (30 gr kalijnatrivijskega tartrata, 10 gr natrijevega hidroksida in 100 cm³ destilirane vode).

Pri določevanju cianvodikove kisline se zmeša 10 cm³ alkalne raztopine Seignettove soli in 5 cm³ raztopine ferosulfata. Z nastalo raztopino se prepoji trak filtrirnega papirja (5 × 1 cm) in se namesti v zastrupljeno atmosfero. Po kratkem času se ta filtrirni papir izpostavi učinkovanju par solne kisline. Če je bila koncentracija cianvodikove kisline v zraku zadostna, se papir obarva zeleno modro.

Ugotavljanje ogljikovega monoksida

Specifična reakcija. Pri učinkovanju ogljikovega monoksida na reaktivni papirček, prepojen z 1% raztopino paladijevega klorida, se barva papirja izpremeni v sivo.³⁷

Določevanje ogljikovega monoksida na ta način se izvaja v posodi po sl. 3.

³⁶ Reakcija temelji na prisotnosti difenilamina (kot onečiščenje), ki daje z žvepleno raztopino v prisotnosti solitrne kisline modro barvo.

³⁷ Po angleškem patentu 341.269 se uporablja v ta namen sveže pripravljena zmes (1 : 1) 0,5% raztopine paladijevega klorida in 5% raztopine natrijevega aceta.

c) Fiziko-kemijsko ugotavljanje bojnih strupov

Je več aparatov za določevanje bojnih strupov s fiziko-kemijskimi reakcijami; temeljito v glavnem na istih načelih, t. j. uporabljajo učinkovanje sproščene toplote, nastajajoče pri spajanju kemičnih individuov s kisikom iz zraka v prisotnosti katalizatorja.

Med take aparate štejemo n. pr.:

Toksimeter »Guasco«, ki nam služi za določevanje ogljikovega monoksida in sestoji iz steklene cevi, ukrivljene v obliki črke »U«. Oba kraka se končujeta v kroglo iz tankega stekla, v cevi pa je obarvana tekočina.

Ena obeh krogel je obdana s platinsko gobo. Cev je pritrjena na deski, ki je razdeljena po enotah (skala).

Ko se hoče ugotoviti pristnost ogljikovega monoksida v zraku, se aparat namesti v zastrupljeni atmosferi; v prisotnosti platine na krogli se ogljikov monoksid spaja s kisikom iz zraka. Pri tem spajanju sproščena toplota segreva zrak v notranjosti krogle, ki se zato razteguje in potiska obarvano tekočino v drugem kraku cevi višje. Na skali se odčita množina ogljikovega monoksida v preiskovanem zraku.

C. Organizacija službe za uničevanje bojnih strupov

Bojni strupi se morejo več ali manj časa držati na mestu, kamor so bili vrženi ob sovražnem napadu iz zraka; posebno dolgo se držijo iperit, lewisit in drugi. Zato je neogibno potrebno, da se takoj, po vsakem napadu z bojnimistrupi, prične njih sistematično uničevanje, t. j. čiščenje ulic, poslopij, živeža in podobnega, da ne bi nastopilo nezaželjeno zastrupljenje ljudi in živali.

Oddelki za uničevanje bojnih strupov

Delo pri uničevanju bojnih strupov se poveri posebno ustanovljenemu oddelku, ki je sestavljen iz moških in žensk, ki so se že v mirnem času izvežbali za opravljanje teh dolžnosti. Ti oddelki so na postajah za uničevanje bojnih strupov in se delijo na postajno osebje in na osebje patrolj za uničevanje bojnih strupov.

Vse osebje, tako postajno kakor tudi patroljsko, mora biti popolnoma zdravo in se izbere zlasti za patrolje izmed moških, ki niso vojaški obvezniki, osebja pa postajo pa tudi izmed žensk.

Osebja ene postaje mora biti 8 do 22 oseb skupaj z vodjo. Vse to osebje tvori postajo, ki se deli po potrebi na dve do tri patrolje.

Vodja patrolje mora biti kemik, zdravnik ali lekarnar.

To osebje za uničevanje bojnih strupov ima svoj sedež v r a j o n s k i p o s t a j i, v kateri mora biti razporejno vse osebje za sanitetno in kemijsko službo (za ugotavljanje in uničevanje bojnih strupov). Območje tega osebja je v rajonu postaje za prvo pomoč. (Večja mesta imajo več takih oddelkov, pač po številu rajonov.)

Osebje postaje mora biti opremljeno s sredstvi osebne zaščite pred bojnimistrupi (maska, kompletna zaščitna obleka) in s potrebnim materialom in sredstvi za delo pri uničevanju bojnih strupov.

Poleg tega mora imeti vsaka postaja vsaj po en izolacijski aparat.

Dolžnosti osebja postaj za uničevanje bojnih strupov, oziroma za čiščenje ulic, hiš itd.

Taka postaja ima nalogo, da odide takoj po sovražnem napadu z bojnimi strupi, razdeljena na patrulje, na zastrupljena mesta (o tem je obveščena po osebju postaje za ugotavljanje bojnih strupov), da zaznamuje vsa zastrupljena mesta ulice, poslopja in zabrani dohod in prehod čez taka mesta, dokler niso očiščena.

Zastrupljena mesta se običajno označijo s tablicami z napisom: »Prepovedan prehod — zastrupljeno ozemlje!« ali pa z barvastimi zastavicami. (Ta služba se lahko organizira tudi pri privatnih podjetjih.)

Material in sredstva za uničevanje bojnih strupov (Glej prilogo: Pregled II, V in VI.)

Način uničevanja bojnih strupov

1. Uničevanje bojnih strupov s kratkotrajnim učinkovanjem

Za uničevanje bojnih strupov s kratkotrajnim učinkovanjem (klor, fosgen, cianvodikova kislina itd.) je upoštevno:

1. **prezračevanje**, ki je lahko:

a) **naravno** — na prostem zraku, napravljanje prepaha in izpostavljanje soncu, in

b) **mehanično** — z ventilatorji.

2. **nevtraliziranje** bojnih strupov s kemičnimi sredstvi, ki se uporablja, če naj se bojni strup čimprej odpravi iz zastrupljenega prostora, zlasti če je koncentracija strupa velika, vremenske razmere pa neugodne (hladno, deževno).

Da bi se tako prvi kakor tudi drugi način uničevanja bojnih strupov s kratkotrajnim učinkovanjem pospešil, je treba zanetiti ognje, ker takó bojni strup zaradi zvišane temperature hitreje izhlapeva.³⁸

2. Uničevanje bojnih strupov z dolgotrajnim učinkovanjem

Za uničevanje bojnih strupov z dolgotrajnim učinkovanjem (klorpirin, iperit, lewisit itd.) je upoštevno:

1. **prezračevanje** — naravno in mehanično, in

2. **nevtraliziranje** bojnih strupov s kemičnimi sredstvi.

Uničevanje bojnih strupov dolgotrajnega učinkovanja z uporabo prezračevanja je počasno in uporabljamo zato večinoma kemična sredstva za njihovo uničevanje (nevtraliziranje).

3. Kemična sredstva za uničevanje (nevtraliziranje) bojnih strupov

Kemična sredstva za nevtraliziranje bojnih strupov so lahko: alkalna, alkalna, reducirajoča in oksidirajoča, in sicer: za kisline — alkalije, za oksidirajoče snovi — reducirajoče substance, za reducirajoče snovi — oksidirajoče substance.

³⁸ Zažiganje ognjev v omenjene namene v prostorih, kjer je to mogoče in dopustno, posebno na odprtih krajih, omogoča segrevanje zračnih plasti, kar povzroča močne zračne toke in prepihe z znatno učinkovitostjo.

Alkalna sredstva za nevtraliziranje bojnih strupov

Od alkalnih sredstev za nevtraliziranje bojnih strupov se uporabljajo: natrijev hidroksid, natrijev karbonat in milo.

Oksidirajoča sredstva za nevtraliziranje bojnih strupov

Od oksidirajočih sredstev za nevtraliziranje bojnih strupov se uporabljajo: kalijev permanganat in hipokloriti (klorovo apno, natrijev hipoklorit in kloramin).

Reducirajoča sredstva za nevtraliziranje bojnih strupov

Od reducirajočih sredstev za nevtraliziranje bojnih strupov se uporabljajo: žveplena jetra, natrijev hiposulfit in mastne kisline z dvovezjo.

Da bi zgoraj navedena sredstva kar najuspešneje učinkovala pri uničevanju (nevtraliziranju) bojnih strupov, se morejo pripraviti z eno, dvema ali več teh raztopin, ki imajo istočasno reducirajoči in alkalni učinek itd., t. j. treba je pripraviti polivalentno raztopino.

Tako se morejo n. pr. sestaviti teje raztopine:

Raztopina hiposolvay: 475 g kristalnega natrijevega karbonata se raztopi v 1000 cm³ vode.³⁹

Ta raztopina učinkuje alkalno in se uporablja za nevtraliziranje klora in cianvodikove kisline.

Raztopina žvepljenih jeter: 240 g žvepljenih jeter in 140 cm³ močne milnice se dopolni z vodo do 1000 cm³. V trenutku uporabe se ta raztopina razredči z vodo na 10 litrov (namesto milnice se lahko doda 50—55 g natrijevega hidroksida).

Ta raztopina učinkuje reducirajoče, sulfurirajoče in alkalno in se uporablja za nevtraliziranje klora, fosgena, klorpikrina, difosgena, bromacetona in klor-, brom-, in jodbenzila.

Kaša klorovega apna: S klorovim apnom in vodo se pripravi kolikor le mogoče gosta kaša (navadno v razmerju 1:3).

Ta kaša učinkuje oksidirajoče in alkalno in se uporablja za nevtraliziranje iperita in arsinov.

Topila za čiščenje bojnih strupov z različnih predmetov

Od topil so za ta namen upoštevni: nafta, petrolej, benzin in alkohol.

Delo pri čiščenju bojnih strupov z zemljišč, ulic, poslopij itd.

Čiščenje zemljišč in ulic, zastrupljenih z bojnimi strupi

a) Zbojnimi strupi kratkotrajnega učinkovanja zastrupljeno zemljišče se čisti n ta način, da se prepovesta prehod in postajanje na

³⁹ Omenjeno raztopino imenuje francosko navodilo le »Solvay«. Pod imenom »hipo-Solvay« pa navaja raztopino 600 g natrijevega karbonata in 600 g natrijevega thiosulfata v 15 litrih vode.

takih mestih, dokler se bojni strup ne razgubi v ozračje, oziroma dokler se mesto ne prezračí.

b) Z bojnimistrupi dolgotrajnega učinkovanja (iperit itd.) zastrupljena zemljišča se najprej ogradi in se prepove prehod; nato pa se posuje, če je porozno, s klorovim apnom. Če ni porozno, pač pa kamnito, je predhodno treba bojni strup (iperit) potresti s peskom, žaganjem ali zemljo, v kar se bojni strup vpije; ko se vse to odstrani, se posuje klorovo apno v prahu.

Nato se zemljišče ali kamniti teren polije (t. j. izpere) z vodo, da se ostanek iperita (odplavi ali) če je morda prodrl globlje v zemljo in razpoke, hidrolizira.

V praksi se porabi navadno 1 kg klorovega apna na 10 m² zemljišča, za kamniti teren pa trikrat večja množina.⁴⁰

Klorovo apno se potresa z ročnimi ali voznimi razsikalniki.

Če je treba očistiti le majhen del ceste in prehoda, pa ni klorovega apna pri rokah, se taka mesta pokrijejo z neprepustnimi pregrinjali (odejami) ali pa se odkoplje last zemlje in odmeče v smeri vetra. Po prehodu se teren očisti.

Če je zemljišče obraščeno z visoko travo ali grmovjem, se uničuje iperit (na njem) s požiganjem s posebnim gorilnikom, ker bi za tako vrsto zemljišča bila potrebna zelo velika množina klorovega apna.

Čiščenje ulic, zastrupljenih z bojnimistrupi

a) Če gre za bojne strupe s kratkotrajnim učinkovanjem, je postopek isti, kakor pri čiščenju teh bojnihstrupov na zemljiščih.

b) Čiščenje ulic, ki so zastrupljene z iperitom (z bojnimistrupi dolgotrajnega učinkovanja), pa je treba vršiti tako, da se ulice najprej polijejo z vodo, nato pa se po njih posuje klorovo apno v prahu z razsikalniki (če jih ni pa z ročnimi lopatami).

Čiščenje prostorov v poslopih, zastrupljenih z bojnimistrupi

a) Če so prostori (sobe) zastrupljeni z bojnimistrupi kratkotrajnega učinkovanja, je treba odpreti vsa vrata in okna, da se kar najhitreje prezračijo. Prezračevanje pa se dá pospešiti z ventilatorjem (če je) in z zažiganjem ognjev.

⁴⁰ Posamezna navodila predpisujejo 0,5 kg za 1 m² z iperitom zastrupljenega terena; praksa pa je pokazala, da je potrebno 1,5 kg za 1 m², če je zemljišče izdatno zastrupljeno.

Prah klorovega apna zmanjšuje zaščitni učinek cedila maske!

Uničevanje iperita se izvede posebno v travnatem in grmičastem terenu z zažiganjem pomožnih sredstev, kot n. pr. slame, ali pa mešanice petroleja (70 %) in nafte (30 %), oz. kakega goriva, ki razvija visoko toploto.

(Nadaljevanje)

»GASILEC« izhaja vsakega 1. v mesecu in stane za člane letno 20 din, za čete in župe 25 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 30 din. Naročnina za inozemstvo 40 din. Posamezna številka stane 2.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.